

TARTU ÜLIKOOL  
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND  
ÕIGUSTEADUSKOND  
Karistusõiguse osakond

Katrina Külm

**KARISTUSE MÕISTMISE PÕHJENDUSED KARS § 121 JA § 263 PUHUL**

Juhendaja: prof. Jaan Ginter

Tartu  
2023

## SISUKORD

|   |           |
|---|-----------|
| SISSEJUHATUS.....   | 3         |
| <b>1. AVALIKU KORRA RASKE RIKKUMINE (KARS § 263) .....</b>  | <b>6</b>  |
| 1.1. Avaliku korra mõiste .....   | 6         |
| 1.2. Avaliku koha mõiste ning käitumise üldreeglid .....  | 10        |
| 1.3. Avaliku korra raske rikkumine (KarS § 263) .....   | 14        |
| 1.3.1. Avaliku korra raske rikkumine vägivallaga .....  | 15        |
| 1.3.2. Avaliku korra raske rikkumine relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardades ..... | 15        |
| <b>2. KEHALINE VÄÄRKOHTLEMINE (KARS § 121) .....</b>  | <b>18</b> |
| 2.1. Kehaline väärkohtlemine KarS § 121 koosseisuna .....   | 19        |
| 2.1.1. Tervise kahjustamine.....  | 19        |
| 2.1.2. Valu tekitav kehaline väärkohtlemine .....   | 20        |
| 2.2. Kehalise väärkohtlemise (KarS § 121) enamohtlikud koosseisud .....   | 22        |
| 2.3. Karistuse mõistmine.....   | 24        |
| <b>3. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS .....</b>   | <b>26</b> |
| 3.1. Metoodika .....  | 26        |
| 3.2. KarS § 263 alusel tehtud kohtuotsuste karistuse mõistmise põhjendused.....   | 27        |
| 3.3. KarS § 121 alusel tehtud kohtuotsuste karistuse mõistmise põhjendused.....   | 38        |
| 3.4. Võrdlused .....  | 45        |
| 3.4.1. Avaliku korra raske rikkumine ja kehaline väärkohtlemine .....   | 45        |
| 3.4.2. Tegu .....   | 47        |
| 3.4.3. Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud .....  | 50        |
| 3.4.4. Üld- ja eripreventsioon .....  | 52        |
| 3.4.5. Karistuse liik.....  | 55        |
| 3.4.6. Varasem karistus ning karistuse määr .....   | 57        |
| <b>KOKKUVÕTE.....</b>   | <b>60</b> |
| <b>GROUNDS FOR IMPOSING THE SENTENCE IN THE CASE OF § 263 AND § 121 OF THE PENAL CODE.....</b>                                | <b>64</b> |
| <b>KASUTATUD ALLIKAD.....</b>   | <b>69</b> |

## SISSEJUHATUS

Ajavahemikus 2009-2017 oli registreeritud kuritegude arv Eestis pidevas languses, kuid viimastel aastatel on kuritegude arv püsinud enam-vähem samal tasemel.<sup>1</sup> Sealjuures vähenes aga registreeritud vägivallakuritegude arv nii 2020., 2021. kui ka 2022. aastal, seda seejuures peamiselt kehalise väärkohtlemise kuritegude arvelt. Vägivallakuritegudeks loetakse sealjuures kuritegusid, mis kuuluvad karistusseadustiku<sup>2</sup> (edaspidi: KarS) isikuvastaste kuritegude (v.a §-d 137-140) koosseisu alla, samuti kuuluvad vägivallakuritegude hulka aga ka röövimine (§ 200), avaliku korra raske rikkumine (§ 263) ja vägivald võimuesindaja või muu avalikku korda kaitsva isiku suhtes (§ 274). Registreeritud vägivallakuritegude kerge langustrend on jätkumas ka 2022. aastal, kuivõrd 2022. aasta statistika kohaselt registreeriti vägivallakuritegusid kuus protsenti vähem kui sellele eelneval aastal.<sup>3</sup> Kui 2021. aastal oli registreeritud KarS § 121 koosseisupäraseid kehalisi väärkohtlemisi 5646 ning KarS § 263 koosseisupäraseid avaliku korra raskeid rikkumisi 285<sup>4</sup>, siis 2022. aastal olid vastavad arvud 5429 ning 264.<sup>5</sup> Tuleb aga märkida, et peamiselt on langustrendi põhjustanud kehalise väärkohtlemise kuritegude väiksem registreerimine ning nagu ka numbritele peale vaadates selgub, pole langus just drastiline.

KarS § 121 koosseisupäraseid kehalise väärkohtlemise kuriteod moodustavad seejuures märgatava osa Eestis toime pandud isikuvastastest kuritegudest: nii moodustasid näiteks 2022. aastal 71% registreeritud vägivallakuritegude arvust just kehalise väärkohtlemise juhtumid.<sup>6</sup> Sealjuures on kehaline väärkohtlemine ka üks levinumaid kuritegude liike, milles on asja lõpetamine oportuuniteediga erakordselt sage. Nii lõppesid sellel viisil näiteks 2021. aastal 35% kõigist KarS § 121 alusel lahendatud kuritegudest.<sup>7</sup> Seega on KarS § 121 koosseisude puhul sage olukord, kus

---

<sup>1</sup> Kuritegevus Eestis 2022. Justiitsministeerium. Tallinn 2022. – [https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/\(02.04.2023\)](https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/(02.04.2023)).

<sup>2</sup> Karistusseadustik. RT I, 06.08.2022, 27.

<sup>3</sup> Kuritegevus Eestis 2022: vägivallakuriteod. Justiitsministeerium. Tallinn 2022. – [https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/vagivallakuriteod/\(02.04.2023\)](https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/vagivallakuriteod/(02.04.2023)).

<sup>4</sup> Kuritegevus Eestis 2021. Justiitsministeerium. Tallinn 2021. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/index.html> (02.04.2023).

<sup>5</sup> Kuritegevus Eestis 2022: vägivallakuriteod. (02.04.2023).

<sup>6</sup> *Ibid.*

<sup>7</sup> A. Ahven, K. Tüllinen. Prokuratuuri praktika vägivallakuritegudes (KarS § 121) kriminaalmenetluse lõpetamisel oportuuniteediga ning selle mõju süüdlaste hilisemale retsidiivsusele. Kriminaalpoliitika lühianalüüs nr 4/2022, lk 3. – [https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus\\_oportuuniteedi\\_kasutamisest\\_kars\\_ss\\_121\\_2022.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_oportuuniteedi_kasutamisest_kars_ss_121_2022.pdf) (12.02.2023).

esiteks puudub avalikkusel menetlushuvi, ning teiseks on jõutud seisukohale, et süüdistatava süü ei ole suur ehk antud on teatav hinnang teo toime pannud isiku süü ulatusele. Statistika kohaselt on suurim tõenäosus sattuda kehalise väärkohtlemise ohvriks sealjuures kellegi kannatanule tuttava isiku poolt: kõikidest kehalise väärkohtlemise juhtumitest on üle poole pandud toime kas lähisuhtes olles või oma pereliikme vastu.<sup>8</sup> KarS § 263 koosseis on aga seevastu lisaks KarS § 121 kohasele individuaalsete õigushüvede kaitsele mõeldud vältima ka ründeid õiguskorra kui kollektiivse terviku vastu, mis tähendab kohtualuse süü ulatuse määratlemist olulisel määral rohkem avaliku korra kaitsmise eesmärgist lähtudes. Valdav osa nii KarS § 121 ning § 263 alusel tehtud kohtuotsustest on seejuures tehtud kokkuleppemenetluse korras, mis tähendab, et süüdistatav on olnud oma süü ulatuse määratlemisega prokuröri ning kohtu poolt nõus või ei ole sellele vähemalt teatud hetkel enam vastu vaieldud.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on esiteks välja selgitada, millised on KarS § 121 ning KarS § 263 koosseisude alusel mõistetud karistuste põhjendused ning seejärel analüüsida, kas ja kuidas need kahe koosseisu vahel erinevad. Töös analüüsib autor Tartu Maakohtu ajavahemikus 1. jaanuar 2018 – 1. jaanuar 2023 avaldatud ja jõustunud kohtupraktikat, keskendudes KarS § 121 ning § 263 koosseisude alusel mõistetud karistuste põhjendustele kohtute poolt. Magistritöö on üles ehitatud seega Eesti esimese astme kohtupraktika empiirilisele analüüsile.

Magistritöö uurimisküsimused on seejuures järgnevad:

1. Kuidas põhistavad Tartu Maakohtu kohtud nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude alusel mõistetud karistusi?
  - a. Kuidas on Tartu Maakohtu otsustes põhjendatud vangistuse mõistmine rahalise karistuse asemel nii KarS § 121 kui ka KarS § 263 koosseisude puhul?
  - b. Kui palju võtavad Tartu Maakohtu kohtud arvesse isikute varasemat karistatust uue karistuse mõistmisel?
2. Kas Tartu Maakohtu kohtunikud on mõistnud ajaperioodil 1. jaanuar 2018 – 1. jaanuar 2023 KarS § 121 lg 2 alusel keskmiselt raskemaid karistusi kui KarS § 263 lg 1 alusel?

Magistritöö autor on oma uurimust tegema asudes püstitanud järgnevad hüpoteesid. Esimese hüpoteesina leiab töö autor, et nii KarS § 121 kui ka KarS § 263 koosseisude alusel karistuste

---

<sup>8</sup> *Ibid.*

mõistmisel on Tartu Maakohtu kohtud piirdunud karistuste põhistamisel pigem üldsõnalise argumentatsiooniga. Teise hüpoteesina leiab töö autor, et Tartu Maakohtu kohtud on põhjendanud vangistuse mõistmist rahalise karistuse asemel eelkõige süüdimõistetud süü suurusest tulenevalt ning et kohtud võtavad uue karistuse mõistmisel väga olulisel määral arvesse süüdistatava varasemat karistatust.

Käesolev magistritöö on üles ehitatud kolmes osas. Töö esimeses osas avab autor avaliku korra raske rikkumise koosseisu, alustades esmalt avaliku korra kui mõiste lahti seletamisega, jätkates seejärel põgusa ülevaatega avalikus kohas käitumise üldreeglite kohta ning lõpetades seejärel juba KarS-i vastava koosseisu analüüsiga. Töö teises osas analüüsib autor kehalise väärkohtlemise koosseisu, analüüsides põhjalikumalt hetkel KarS-i kehtivat koosseisu. Töö kolmas osas seisneb kohtupraktika empiirilises analüüsis, keskendudes Tartu Maakohtu tehtud esimese astme otsustele KarS § 263 ja KarS § 121 alusel.

Töö teoreetilise osa koostamisel on käesoleva magistritöö autor toetunud valdavalt Eesti Vabariigi õigusaktidele, nende kommentaaridele ning seletuskirjadele, kohtupraktikale, teadusartiklitele ning Justiitsministeeriumi statistikale. Töö praktilises osas on autor käsitlenud Riigi Teataja andmesüsteemis kättesaadavaid Tartu Maakohtu kohtumajade esimese astme kohtu lahendeid. Kokkuvõtlikult vaatas autor magistritöö raames läbi umbes 400 maakohtu otsust, keskendudes põhjalikumalt aga umbes kolmekümnele otsusele, kus oli olemas põhistav osa.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad on: avalik kord, väärkohtlemine, karistuse mõistmine.

# 1. AVALIKU KORRA RASKE RIKKUMINE (KARS § 263)

## 1.1. Avaliku korra mõiste

Õiguskirjanduses on väljendatud arvamust, et avaliku korra mõistet saab pidada üheks mitmetähenduslikumaks õigusterminiks üldse.<sup>9</sup> Samuti on diskussioonid avaliku korra mõiste üle kestnud Eesti õigusmaastikul juba pikemat aega, kusjuures ka tänasel päeval leidub selle mõiste täpse sisu osas palju õiguslikke küsimusi.<sup>10</sup> Kuigi mõiste sisustamine ei ole lõppenud ning diskussioonid selle piiride osas kestavad tänase päevani, on sellisel moel tegemist siiski täiesti loomuliku protsessiga. On ju Eesti õiguses sellel terminil täiesti põhjendatult veidi erisugune tähendus nii tsiviil-, karistus- kui ka haldusõiguse (eelkõige korrakaitseõiguse) valdkondades, samuti on avalik kord “määratlemata õigusmõistena” omas vaatevinklis korduvalt mainitud veel lisaks ka Eesti Vabariigi põhiseaduses.<sup>11</sup>

Seejuures on avaliku korra mõiste üks korrakaitseõiguse alusmõistetest.<sup>12</sup> Seetõttu sõnastab ka avaliku korra mõiste 1. juulil 2014. aastal jõustunud korrakaitseaduse<sup>13</sup> (edaspidi: KorS) redaktsioon. Enne eelmainitud redaktsiooni jõustumist oli seejuures avaliku korra mõistet mainitud määratlemata õigusmõistena küll paljudes seadustes, kuid selle definitsiooni oli üritatud anda vaid toleaeegses rahvusvahelise eraõiguse seaduses.<sup>14</sup> Peamiselt oli enne korrakaitseaduse jõustumist avaliku korra mõistet sisustatud siiski kohalike omavalitsuste avaliku korra eeskirjades.<sup>15</sup> Siiski oli nendes eeskirjades enamjaolt käsitletud avalikus korras käitumise nõudeid ning avaliku korra mõiste defineerimisele kui sellele niivõrd olulist tähelepanu ei pööratud. Kuigi kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse<sup>16</sup> § 22 lõike 1 punkti 3<sup>63</sup> alusel oli kohalikul omavalitsusel tõesti pädevus selliseid avaliku korra eeskirju kehtestada<sup>17</sup>, tekitas selline korraldus viljaka pinnase erinevate omavalitsuste vahel õiguslikuks ebavõrduseks.

---

<sup>9</sup> M. Laaring. Avaliku korra mõiste põhiseaduses. – *Juridica*. IV/2012, lk 1.

<sup>10</sup> I. Pärnamägi. Avaliku korra mõiste Eesti ohutõrjeõiguses. – *Juridica*. IV/2016, lk 241.

<sup>11</sup> M. Laaring, lk 1.

<sup>12</sup> M. Laaring, et al. Korrakaitseadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2017, lk 16.

<sup>13</sup> Korrakaitseadus. RT I, 14.03.2023, 28.

<sup>14</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri. 49 SE., lk 18. – <https://www.riigikogu.ee/download/a67e1f77-6a73-26c5-5648-71b05c92d979> (03.02.2023).

<sup>15</sup> *Ibid.*

<sup>16</sup> Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. RT I, 22.11.2013, 3.

<sup>17</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 19.

Vastavalt KorS § 4 lõikele 1 on avalik kord ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitstus. Sealjuures on KorS § 4 lg 1 mõistes olev avaliku korra mõiste keskne õiguspõhine, mille alusel toimub ka riikliku järelevalve meetmete kohaldamine.<sup>18</sup> Riigikohus on avaliku korra mõistet sisustanud oma lahendites (RKKK 3-1-1-32-96, 3-1-1-89-96, 3-1-1-102-03, 3-1-1-7-07) kui "tavade, heade kommete, normide või reeglitega kinnistatud isikutevahelisi suhteid ühiskonnas, mis tagavad igapäevase avaliku kindlustunde ja võimaluse realiseerida oma õigusi, vabadusi ja kohustusi".<sup>19</sup> Siiski on ka õigusteadlased ise seisukohal, et selline määratlus võib eriti käesoleva magistr töö raames relevantsete avaliku korra vastaste süütegude kontekstis olla liiga lai, mistõttu tuleks avaliku korrana siiski mõista avalikus kohas käitumise üldnõudeid KorS ptk 4 mõistes.<sup>20</sup> KorS-i järgi on avalik kord teatav rahuseisund ühiskonnas, kusjuures selle läbi on tagatud kolme õigushüvede grupi kaitstus.<sup>21</sup> Seejuures on selline rahuseisund ehk siis avalik kord tagatud aga ainult siis, kui ühiskonnas järgitakse laialdaselt heaks kiidetud õigusnorme.<sup>22</sup> Avaliku korra osadena on seadusandjad näinud muuhulgas ka isiku subjektiivsete õiguste ja vabaduste kaitset, ühiskonna turvalisust ja avaliku võimu toimimist, mistõttu ei seostu iseenesest avaliku korra mõistega moraali- ja tavanormistikest tulenev.<sup>23</sup> See on ka loogiline, kuivõrd väldib võimalike vaidluste teket konkreetsel ajahetkel ühiskonnas levinud moraali või tava mõistete sisustamiseks ning kokkuvõttes vähendab õiguslikku ebamäärasust.<sup>24</sup> Seejuures ei mõelnud KorS-i seletuskirja väljatöötajad avaliku korra "avalikkuse" all mitte kehtimist avalikus kohas, vaid õiguskorra selle osa kaitsmist, mis toimub avalikes huvides.<sup>25</sup>

Avaliku korra mõiste hõlmab endas kolme kaitsehüvede liiki: õigusnormide järgimine, õigushüvede kaitstus ning isikute subjektiivsete õiguste kaitstus.<sup>26</sup> Õigusnormid, mille järgimist seejuures räägitakse, on peamiselt just avaliku õiguse normid, st õigusnormid, mis tekitavad isikule

---

<sup>18</sup> I. Pärnamägi, lk 242.

<sup>19</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne. 5. täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura 2021, lk 830-831.

<sup>20</sup> *Ibid*, lk 831.

<sup>21</sup> M. Laaring, et al, lk 17.

<sup>22</sup> *Ibid*.

<sup>23</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 19.

<sup>24</sup> *Ibid*.

<sup>25</sup> *Ibid*.

<sup>26</sup> I. Pärnamägi, lk 246.

suhetes riigiga teatavaid kohustusi.<sup>27</sup> Kuivõrd ka karistusõiguses sisalduvate süüteo koosseisude eelduste täitmise korral on tulemuseks õiguskorra rikkumine<sup>28</sup>, siis on avaliku korra kaitsealas olulisel kohal karistusõiguse normide järgimine.<sup>29</sup> Süüteo toimepanemisel saab seega avalik kord eelduslikult alati kahjustada. Muidugi on aga avaliku korra kaitsealas ka muud avaliku õiguse normid, kuid see ei tähenda siiski, et sekkumisvõimalus eksisteerib iga avaliku õiguse normi rikkumise või selle rikkumise ohu korral.<sup>30</sup> Sisuliselt oli KorS-i väljatöötajate visioonis kaitstav siiski mitte ainult õiguskord kui kitsalt võetud õigusnormide süsteem, vaid ka nendele üles ehitatud ühiskondlik elukorraldus kui selline.<sup>31</sup>

Lisaks on avaliku korra kaitsealas aga ka eraõiguse normid. Vastavalt KorS § 4 lõikele 2 on eraõiguse normide järgimine ja isiku subjektiivsete õiguste ning õigushüvede kaitstus avaliku korra osa niivõrd, kuivõrd kohtulikku õiguskaitset ei ole võimalik õigel ajal saada ja ilma korrakaitseorgani sekkumiseta ei ole õiguse realiseerimine võimalik või on oluliselt raskendatud ning kui ohu tõrjumine on avalikes huvides. Tegemist ei ole seejuures aga absoluutse välistusega ning igal konkreetsel juhul tuleb korrakaitseorganil kasutada oma kaalutusõigust otsustamaks, kas norm, õigus või õigushüve kuulub sellel juhul avaliku korra mõiste alla.<sup>32</sup> Isiku erasfääri kaitsmisel tuleb seetõttu lähtuda korrakaitse teisesuse põhimõttest.<sup>33</sup>

Nagu juba varasemalt mainitud, on teiseks avaliku korra mõistes toodud kaitsehüveks õigushüvede kaitstus. Õigushüved on võimalik jagada individuaalseteks ja kollektiivseteks hüvedeks, millest esimesed on sellised isikutele individuaalselt kuuluda saavad hüved nagu elu, tervis, varaliselt hinnatavad õigused, jt., ning teised on sellised universaalsed hüved nagu julgeolek, avaliku võimu toimumine, looduskeskkond, jt.<sup>34</sup> Seejuures on aga KorS-i kommentaaridest tulenev seisukoht kollektiivsete õigushüvede kaetusest avaliku korra mõistega järgnev: õigushüve mõiste sisustamisel tuleks eelistatavalt sisustada siiski vaid individuaalsete õigushüvede tähenduses ning kollektiivsed õigushüved lugeda mõiste sisse mahtuvaks vaid juhul, mil see on määratud

---

<sup>27</sup> *Ibid.*

<sup>28</sup> *Ibid.*

<sup>29</sup> M. Laaring, et al, lk 17.

<sup>30</sup> *Ibid.*

<sup>31</sup> Korrakaitseeaduse eelnõu seletuskiri, lk 19.

<sup>32</sup> M. Laaring, et al, lk 19..

<sup>33</sup> *Ibid.*

<sup>34</sup> *Ibid.*, lk 17.

õigusnormidega.<sup>35</sup> Selle seisukohaga ei nõustu siiski kaugeltki kõik õiguseksperdid: nii on I. Pärnamägi välja toonud, et KorS-i eelnõu seletuskirja algteksti koostajad soovisid avaliku korra mõistega hõlmata ka siiski kollektiivseid õigushüvesid ilma õigusnormi olemasolu määratluseta, kuivõrd sageli leiab avaliku korra rikkumine aset otseselt ühtegi konkreetset õigusnormi rikkumata.<sup>36</sup> Avaliku võimu korrektne toimumine väljendub muuhulgas selliste hüvede kaitstuses, mille puudumine raskendaks oluliselt või suisa muudaks võimatuks avalikku võimu teostavate institutsioonide tegevuse.<sup>37</sup>

Kolmandaks avaliku korra mõistes toodud kaitsehüveks on isikute subjektiivsete õiguste kaitstus. Selliste õiguste all on KorS-i eelnõu seletuskirja koostajad pidanud eelkõige silmas KorS-i kontekstis isikute põhiõigusi ja vabadusi, kuid avalik-õiguslikke subjektiivseid õiguseid kui ka eraõiguslikud varalisi ja mittevaralisi õiguseid.<sup>38</sup> Siiski saab korrakaitseõiguse mõttes pidada subjektiivseteks õigusteks vaid füüsiliste ja eraõiguslike juriidiliste isikute eraõiguslikest suhetest tulenevaid nõudeid.<sup>39</sup> Eelkõige toimub isikute subjektiivsete õiguste kaitse tsiviilkohtulikult.<sup>40</sup> Korrakaitse eesmärk peaks seetõttu olema aidata vaid olukordades, kus isik ei ole võimeline enam iseseisvalt hakkama saama. Sellisel juhul tuleb aga alati meeles pidada, et korrakaitseorganitel on lai kaalutlusruum potentsiaalsesse korrarikkumisse sekkumise üle.<sup>41</sup> Vastasel juhul oleks tulemuseks situatsioon, kus korrakaitseorganid peaksid hakkama lahendama isikute õigusi ja vabadusi puudutavaid probleeme, mis tooks endaga kaasa tugeva vastuseisu võimude lahususe põhimõttega.<sup>42</sup> KorS-i kohaselt on sellise abivajava isiku olukorra nõuded täidetud kolme kumulatiivse tingimuse esinemisel: esiteks ei tohi olla võimalik saada kohtulikku õiguskaitset õigeaegselt, teiseks on ilma korrakaitseorgani sekkumiseta raskendatud või võimatu õiguseid realiseerida, ning kolmandaks peab ohu tõrjumine olema veel ka avalikes huvides.<sup>43</sup> Nendest kolmest tingimusest on seejuures õigusteadlastel olnud kõige keerulisem sisustada viimast tingimust. Kui esimene tingimus on peamiselt seotud õiguskaitse kiire saamise võimaluse puudumisega ning teine tingimus mingi objektiivse takistusega, mis takistab isikul oma õiguseid

---

<sup>35</sup> *Ibid*, lk 18.

<sup>36</sup> I. Pärnamägi, lk 247-248.

<sup>37</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 20.

<sup>38</sup> *Ibid*.

<sup>39</sup> M. Laaring, et al, lk 18.

<sup>40</sup> *Ibid*, lk 19.

<sup>41</sup> *Ibid*, lk 20.

<sup>42</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 20.

<sup>43</sup> *Ibid*, lk 21.

teostada<sup>44</sup>, siis vastukaaluks on keeruline määratleda üheselt juhtumeid, mil isiku õiguste rikkumine omaks ohtlikku mõju ka avalikule huvile.<sup>45</sup> Üldjoontes on jõutud aga järeldusele, et avaliku huvi olemasolu on olemas olukorras, mil korrarikkumine on nii raske või ohtliku iseloomuga, et sellel on potentsiaali mõjutada kogu ühiskonda tervikuna.<sup>46</sup> Nii võib näiteks avaliku huvi olemasolu kindlasti eeldada olukordades, kus ohtu on sattunud isiku elu või tervis, samas omandi rikkumisel avaliku huvi olemasolu kinnitamist niivõrd lihtsalt kindlaks teha võimalik ei ole.<sup>47</sup>

## **1.2. Avaliku koha mõiste ning käitumise üldreeglid**

Vastavalt KorS §-le 54 on avalikuks kohaks määratlemata isikute ringile kasutamiseks antud või määratlemata isikute ringi kasutuses olev maa-ala, ehitis, ruum või selle osa, samuti ühissõiduk. Selline definitsioon järgis tollel ajal nii kohtupraktikas kui ka paljude kohalike omavalitsuste korralduses levinud seisukohta, mille kohaselt tuleb avalikuks kohaks lugeda kohad, kuhu on ligipääs ka kolmandatel isikutel, kes pole õigusrikkujaga seejuures kuidagimoodi isiklikult seotud.<sup>48</sup> Mõistega "määratlemata isikute ring" on KorS-i eelnõu seletuskirja koostajad pidanud aga silmas isikuid, keda ei ole võimalik nimeliselt või teatavate teiste tunnuste alusel üheselt tuvastada.<sup>49</sup> Avaliku kohana nägi seadusandja aga ette juba varasemalt välja toodud maa-ala, ehitist, ruumi või selle osa ning ühissõidukit, mille selle omanik on andnud eespool mainitud määratlemata isikute ringile kasutamiseks või mida need isikud tegelikkuses avalikult kasutavad.<sup>50</sup> Samuti võib avalikuks kohaks aga lugeda ka kohta, millel küll ei ole selgelt tuvastatav selle omaniku tahe see avalikku kasutusse anda, kuid mis ometi faktiliselt on ikkagi avalikus kasutuses.<sup>51</sup> Nii on võimalik avalikuks kohaks lugeda nii randa kui ka eraisiku maatükil asuva tähistamata jalgteed, mis sinna randa viib ning mida avalikkus kasutab. Seoses KorS-i jõustumisega seati aga kahtluse alla seniajani kehtinud seisukoht kohtupraktikas, mille kohaselt oli aktsepteeritud ka võimalust, et avaliku korra rikkumist oli võimalik toime panna mujal kui

---

<sup>44</sup> M. Laaring, et al, lk 19.

<sup>45</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 21.

<sup>46</sup> M. Laaring, et al, lk 19-20.

<sup>47</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 21.

<sup>48</sup> *Ibid*, lk 85.

<sup>49</sup> *Ibid*.

<sup>50</sup> *Ibid*.

<sup>51</sup> *Ibid*.

avalikus kohas.<sup>52</sup> Nii oli varasemalt Riigikohtu kriminaalkolleegium jõudnud seisukohale, et avaliku korra rikkumine oli koosseisupäraselt pandud toime isiku kodus (RKKKo 3-1-1-89-96) või vanglas (RKKKo 3-1-1-32-96).<sup>53</sup> Sealjuures pidasid kohtud vajalikuks sellises olukorras kindlaks teha, et avalikku korda rikkuva tegevusega häiriti juhuslike ning asjassepuutumate elanike rahu või et konkreetne tegu ulatus mõju avaldama avalikku kohta.<sup>54</sup> See Riigikohtu seisukoht avaliku korra rikkumise toimepanemise võimalusest väljaspool avalikku kohta on jäänud püsima tänase päevani, kuid seejuures tuleb arvestada siiski sellega, et mitteavalikele kohtadele laienevad siiski vaid limiteeritud avalikus kohas käitumise piirangud.<sup>55</sup>

Avalikus kohas käitumise üldnõuded on kindlaks määratud KorS-i neljandas peatükis, eelkõige §-s 55. Kuivõrd kõigi avalikes kohtades toimuvate rikkumiste või häirimiste üleslugemine seaduses ei ole võimalik, on seadusandja toonud KorS § 55 preambulis sätestatud üldklausli, mille kohaselt on avalikus kohas keelatud käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil.<sup>56</sup> Seoses KorS-i kehtestamisega kadus seega kohaliku omavalitsuse üksustel volitus kehtestada avalikus kohas käitumise üldnõudeid. Konkreetsel juhul on teist isikut häiriva või ohtu seadval viisil käitumise tuvastajaks kohaliku omavalitsuse korrakaitseametnik või politseiesindaja.<sup>57</sup>

Teise isiku all peetakse silmas isikut, kes ei ole õigusrikkumisega seotud. Pelgalt teo toimepanemine avalikus kohas ei too seega kaasa menetlusaluse isiku käitumise kvalifikatsiooni avaliku korra rikkumisena.<sup>58</sup> Samuti tuleb aga tuvastada ka õigusrikkumise tulemusena tekkinud häire piisav intensiivsus ning asjaolu, et juhuslike isikute rahu sai häiritud.<sup>59</sup> Nende tingimuste täitmist tuleb kohtutel igal individuaalsel juhtumil faktiliste asjaolude pinnalt iseseisvalt hinnata.<sup>60</sup> Sealjuures on avaliku korra rikkumise intensiivsusaste seotud tihedalt kohaga, kus rikkumine parasjagu aset leiab: on arusaadav, et teatud kohtades viibides on isikutel suurem talumiskohustus ning avaliku korra rikkumist konstitueeriv käitumine peab olema intensiivsema iseloomuga.<sup>61</sup>

---

<sup>52</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 832.

<sup>53</sup> *Ibid.*

<sup>54</sup> *Ibid.*

<sup>55</sup> *Ibid.*

<sup>56</sup> *Ibid.*

<sup>57</sup> M. Laaring, et al, lk 177.

<sup>58</sup> RKKKo 3-1-1-93-14, p 8.

<sup>59</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 833.

<sup>60</sup> *Ibid.*

<sup>61</sup> *Ibid.*

Riigikohtu kriminaalkolleegium on asunud KarS § 263 ehk avaliku korra raske rikkumise koosseisu sisustamisel oma nii mõneski mõttes vastuolulises lahendis 3-1-1-15-17 seisukohale<sup>62</sup>, et isiku süüditunnistamiseks antud koosseisu alusel tuleb süüdistuses näidata, et avaliku kohas käitumise üldnõuete rikkumise tulemusena häiriti või ohustati rohkem või vähem kindlaksmääratud kõrvalist isikut või kõrvaliste isikute rühma ning et selliste isiku(te) olemasolu sündmuskohal on tõendite alusel tuvastatav. Seejuures ei pea sellise teoga ohustatud või häiritud isik olema aga iga kord nimeliselt tuvastatav.<sup>63</sup> Eelmainitud lahendi näol on tegemist küllaltki vastuolulise lahendiga, millele on seejuures eriarvamuse kirjutanud ka kohtukoosseisu liikmed riigikohtunikud Lea Kivi ja Peeter Roosma. Mõlemad kohtunikud ei pea KarS § 263 koosseisu tuvastamiseks vajalikuks asjaolu, et selle teoga häiriti või ohustati asjasse mittepuutuvaid isikuid.<sup>64</sup>

Asjasse puutumatute isikute häirimisega on tegemist juhul, mil konflikti lahendamisel kaasatakse sinna nende enda tahte vastaselt sellised kolmandad isikud, kellel puudub igasugune seotus antud konflikti asjaoludega.<sup>65</sup> Konflikti olemus või selle lahendamise koht või viis peavad olema lisaks veel sellist laadi, mis annavad alust lisaks isikuvastase süüteo toimepanemisele rääkida ka sellega kaasnenud avaliku korra rikkumisest: ainult sellisel juhul on võimalik lugeda näiteks KarS § 121 koosseisupärast kehalist väärkohtlemist neeldunuks KarS § 263 koosseisupärasest avaliku korra raskes rikkumises.<sup>66</sup>

Kuivõrd teist isikut "häirival või ohtu seadval viisil" mõiste liiga lai tõlgendamine võib viia meelevaldsete tagajärgedeni, on KorS §-s 57 sätestatud täpsustus.<sup>67</sup> Vastavalt antud paragrahvile lähtutakse KorS §-des 55 ja 56 sätestatud häirivuse hindamisel keskmisest objektiivselt isikust ja eesmärgist, milleks avalikku kohta tavapäraselt kasutatakse. Käitumise häirivus ei ole seejuures aga faktor, mida on võimalik hinnata vaid subjektiivselt, kuivõrd iga isiku taluvuslävi erinevate nähtuste suhtes on erinev.<sup>68</sup> Seetõttu on vajalik, et lisaks isiku subjektiivsele häirivusele lisanduks ka objektiivse häirivuse hinnang: selle andjaks on üldiselt vastav korrakaitseorgani ametnik, kelle ülesandeks on välja selgitada, kas isiku tegevus oleks n-ö keskmise isiku seisukohast lähtudes

---

<sup>62</sup> RKKKo 3-1-1-15-17, p 26.

<sup>63</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 833.

<sup>64</sup> Riigikohtunike Lea Kivi ja Peeter Roosma eriarvamused Riigikohtu otsusele 3-1-1-15-17.

<sup>65</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 833.

<sup>66</sup> *Ibid.*

<sup>67</sup> *Ibid.*, lk 834.

<sup>68</sup> *Ibid.*

hääriv.<sup>69</sup> Keskmiseks isikuks oleks seejuures õiguslikult konstrueeritud idee mõistlikult käituvast ning reageerivast isikust.<sup>70</sup> Oluline on siiski meeles hoida, et karistusõiguslik sekkumine peaks jääma *ultima ratio* ehk viimase abinõu võtteks.<sup>71</sup>

KorS § 55 lg 1 sätestab seejuures näidisloetelu konkreetsetest tegudest, mida on võimalik käsitada häiriva või ohtu seadva tegevusena. Seejuures ei ole KorS § 55 lg 1 loetelus olevad keelud küll üheselt seotud süüteo koosseisudega, kuid samas on enamike nende keeldude rikkumisel isiku karistusõiguslik vastutus siiski võimalik.<sup>72</sup> Enamike nende keeldude rikkumisel järgneb isiku vastutus KarS § 262 või § 263 alusel. Loetelus sisalduvatest tegudest on teist isiku ohtu seadvaks tegevuseks KorS § 55 lg 1 p 1 kohased tegevused, kõiki teisi lõikes 1 loetletud tegevusi tuleb pidada teist isikut häirivaks.<sup>73</sup>

Käesoleva magistritöö uurimisülesannete tähtsuses omavad seejuures kõige olulisemat tähendust KorS § 55 lõikes 1 punktis 1 ja punktis 2 sisustatud tegevused. Vastavalt KarS § 55 lg 1 punktile 1 on avalikus kohas keelatud teist isikut lüüa, tõugata, kakelda, loopida asju teise isiku, looma või asja pihta neid ohtu seades või käituda muul viisil vägivaldselt. Mainitud käitumisviiside näol on tegemist otsese füüsilise vägivallega teise isiku suhtes, mis valdaval osal juhtudest võib lõppeda kriminaalmenetlusega.<sup>74</sup> KarS § 121 kohase kehalise väärkohtlemise koosseisu täidavad seejuures teise isiku löömine, tõukamine ja kaklemine, mis on ka loetelus kõige enam taunitavad tegevused.<sup>75</sup> Muu KorS §-s 55 lg 1 punktis 1 mainitud vägivaldse käitumise keeld võtab kokku aga kõikvõimalikud muud mõeldava vägivaldse käitumise vormid, mis väljenduvad füüsilises vägivallas.<sup>76</sup>

Vastavalt KorS § 55 lg 1 punktile 2 on avalikus kohas keelatud ka teist isikut sõna, žesti või muul moel solvata, hirmutada või ähvardada. Selles sõnastuses on väljendunud KorS-i eelnõu väljatöötajate soov kehtestada üldine ebasünda käitumise keeld.<sup>77</sup> Kuivõrd solvamine, ähvardamine ja hirmutamine võivad vahepeal olla küllaltki subjektiivsed kategooriad, tuleb nende

---

<sup>69</sup> *Ibid.*

<sup>70</sup> *Ibid.*

<sup>71</sup> *Ibid.*

<sup>72</sup> M. Laaring, et al, lk 177.

<sup>73</sup> *Ibid.*, lk 177-178.

<sup>74</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 85.

<sup>75</sup> M. Laaring, et al, lk 178.

<sup>76</sup> Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri, lk 85.

<sup>77</sup> *Ibid.*

hindamisel lähtuda taaskord keskmisest objektiivsest isikust.<sup>78</sup> Sealjuures on solvamise kindlaks tegemisel oluline, et selline tegevus toimuks avalikus kohas ning omaks avaliku korra rikkumise mõõdet, kuivõrd solvamine kui selline karistusõiguslikke sanktsioone endaga tavapäraselt kaasa ei too.<sup>79</sup>

### **1.3. Avaliku korra raske rikkumine (KarS § 263)**

KarS § 263 koosseis tegi suurimad muutused läbi pärast karistusõiguse revisjoni 2015. aastal, mille käigus jäeti koosseisust välja mitmed kvalifitseerivad asjaolud: nii eemaldati näiteks sättest KarS § 263 lg 2 p 2 kohane vastuhakkamine, mis oli juba kriminaliseeritud KarS § 274 lg 1 alusel sama sanktsiooniga, ning KarS § 263 lg 2<sup>1</sup> kohane näo varjamine, mis muudatuste eelnõu koostajate arvates leiti olevat vastuolus põhiseadusega.<sup>80</sup>

Kehtivas KarS-i redaktsioonis on avaliku korra rikkumisena sõnastatud avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumine. Avaliku korra raske rikkumine on aga defineeritud avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumisena, kui see on toime pandud vägivallaga või relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardades. Seega on KarS §-d 262 ja 263 vastavalt põhikoosseisu ning kvalifitseeritud koosseisu vahekorras.<sup>81</sup> Sealjuures on aga mõlema koosseisu näol tegemist põhikoosseisudega, mille objektiivsed tunnused tuleb iga kord eraldi tuvastada.<sup>82</sup> Esitades süüdistuse KarS § 263 alusel, tuleb seega kõigepealt kontrollida, kas süüdistuses kirjeldatud tegu ikka vastab KarS § 262 tingimustele ning kui see on kinnitust leidnud, siis tuleb alles liikuda KarS §-s 263 sätestatud kvalifitseerivate tunnuste tuvastamise juurde menetlusaluse isiku käitumises.<sup>83</sup> Koosseisutüübilt on KarS § 263 näol tegemist ammendava loeteluga alternatiivaktiivse formaalse ja viitelise kuriteokoosseisuga.<sup>84</sup> KarS § 262 puhul on tegemist vääriteokoosseisuga. KarS § 263 alusel süüdi mõistmisel võib teo toimepanijat oodata ees rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus, KarS § 262 alusel aga rahatrahv kuni saja trahviühiku ulatuses või arest.

---

<sup>78</sup> M. Laaring, et al, lk 178.

<sup>79</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 835.

<sup>80</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. - [https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article\\_files/karistusseadustiku\\_ja\\_sellega\\_seonduvalt\\_teiste\\_seaduste\\_muutmise\\_seaduse\\_eelnou\\_seletuskiri\\_3.12.2013.pdf](https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_ja_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf), lk 71 (12.02.2023).

<sup>81</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 838.

<sup>82</sup> *Ibid.*

<sup>83</sup> RKKKo 3-1-1-15-17, p 14.

<sup>84</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 838.

### **1.3.1. Avaliku korra raske rikkumine vägivallaga**

Avaliku korra rikkumine pannakse toime vägivallaga (KarS § 263 lg 1 p 1), kui selle käigus pannakse toime mõni KarS 9. ptk 2. jao 2. jaotises "Vägivallateod" nimetatud süüteo koosseisule vastav tegu (§-d 120-121). Nii on selle punkti kontekstis avaliku korra raske rikkumise raskuskese suunatud just teise inimese tervise kahjustamisele, kuivõrd selliseks teoks saab olla ainult teise inimese ähvardamine või kehaline väärkohtlemine.<sup>85</sup> Sealjuures võivad need vägivallateod olla toime pandud mistahes viisil ja vahendiga.<sup>86</sup>

### **1.3.2. Avaliku korra raske rikkumine relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardades**

Avaliku korra rikkumisel KarS § 263 lg 1 p 2 koosseisu kohaselt on rünnatavaks õigushüveks avalik kord kui kollektiivne õigushüve.<sup>87</sup> Teo toimepanemiseks on vajalik selliste spetsiifiliste vahendite olemasolu, mis juba oma olemuse poolest kujutavad endast abstraktset ohtu ümbritsevale ühiskonnale.<sup>88</sup> Käesoleva punktiga on seejuures hõlmatud vaid sellised teod, mis on suunatud konkretiseerimata inimeste hulga vastu.<sup>89</sup> KarS § 263 lg 1 p 2 koosseis ei ole seega vägivallategu või ähvardamine KarS § 120-121 mõttes ning ei oma tähtsust see, kas kahjustada saab ka isiku individuaalne õigushüve, vaid selle sättega on kuulutatud karistatavaks üksnes ja juba avalikkusele suunatud ähvardus.<sup>90</sup> Erinevalt KarS § 263 lg 1 punktist 1 on punkti 2 avaliku korra rikkumise keskmeks üldistatult öeldes üldsuse ründamine, mis on ka üks neid kahte punkti olemuslikult eristav asjaolu.<sup>91</sup> KarS § 263 lg 1 punkti 2 ei saa seetõttu käsitleda ka punkti 1 raskema koosseisuna.<sup>92</sup>

Relvaks nimetatakse seadet või eset, mis on ette nähtud elava või muu objekti kahjustamiseks või hävitamiseks.<sup>93</sup> Relvaseaduse<sup>94</sup> (edaspidi RelvS) § 11 kohaselt võib vastavalt toimele jagada relvi tulirelvadeks, gaasi-, pneumo-, külm-, heit-, hoiatus-, elektrišoki-, ja signaalrelvadeks või

---

<sup>85</sup> *Ibid.*

<sup>86</sup> *Ibid.*

<sup>87</sup> *Ibid.*, lk 839.

<sup>88</sup> RKKKo 1-17-9941/80, p 9.

<sup>89</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 839.

<sup>90</sup> *Ibid.*

<sup>91</sup> *Ibid.*

<sup>92</sup> RKKKo 1-18-5540/50, p 17-18.

<sup>93</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 204.

<sup>94</sup> Relvaseadus. RT I, 17.03.2023, 68.

akustilisteks relvadeks. Sealjuures ei kohaldata relvaseadust aga asjale, mis ei ole otstarbe poolest küll relvaks konstrueeritud, kuid mida on sellest hoolimata võimalik relvana kasutada: nii ei ole relvaks näiteks majapidamises kasutatav lihalõikamislõikur.<sup>95</sup> Relvana kasutatava muu eseme on mistahes eseme, millega on võimalik kas kedagi kahjustada, see on valmistatud vigastuse tekitamiseks või on muul moel ohuks kannatanu elule, tervisele või kehalisele puutumatusel: siinkohal on ka lihalõikamislõikuriga siiski relevantne.<sup>96</sup> Seejuures on oluline, et seda eset oleks võimalik kasutada niisuguse vägivalda toime panemiseks, millega kannatanu on ähvardatud.<sup>97</sup> Relva või relvana kasutatava muu eseme kasutamine ei pea seejuures olema seotud vägivaldaga KarS § 263 lg 1 p 1 mõttes.<sup>98</sup>

Relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardamine KarS § 120 mõttes täidab ka KarS § 263 lg 1 p 1 objektiivse koosseisu.<sup>99</sup> Ähvardamisega rünnatavaks õigushüveks on seejuures isiku tervis: tema kehaline ja vaimne heaolu, kusjuures rohkem saab kannatada isiku vaimne heaolu.<sup>100</sup> Koosseisu täitmiseks peab ähvarduse sisu ehk potentsiaalne kahju seisnema kas tapmises, tervisekahjustuse tekitamises või olulises ulatuses isiku vara rikkumises või hävitamises.<sup>101</sup> Ähvardamine seisnebki kahju tekitamise kavatsuse teadvustamises, mis on suunatud teises isikus hirmutunde tekitamisele.<sup>102</sup> Sealjuures on ähvardamine võimalik ainult tegevusega ning tuvastatav peab olema konkreetne kannatanu, keda ähvardati.<sup>103</sup> Riigikohtu kriminaalkolleegium on samuti leidnud, et ähvardaja peab jätma mulje, et kahju tekitamine on sõltuvuses tema tahtest: seega peab ähvardaja tekitama kannatanus ettekujutuse, et sündmuste edasine käik on kahjutekitaja kontrolli all.<sup>104</sup> Sealjuures pole ähvarduse veenvuse hindamisel oluline aga see, kas ähvardaja ka päriselt plaanis oma kavatsusi ellu viia, vaid see peab üksnes kannatanule sellisena näima.<sup>105</sup> Kannatanul peab olema põhjust karta ähvarduse elluviimist.

---

<sup>95</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 204-205.

<sup>96</sup> *Ibid*, lk 657.

<sup>97</sup> RKKKo 3-1-1-10-98.

<sup>98</sup> Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 839.

<sup>99</sup> *Ibid*.

<sup>100</sup> *Ibid*, lk 481.

<sup>101</sup> *Ibid*, lk 482.

<sup>102</sup> *Ibid*, lk 481.

<sup>103</sup> *Ibid*.

<sup>104</sup> RKKKo 3-1-1-7-07, p 13.

<sup>105</sup> RKKKo 1-19-1849, p 23.

Ähvardamise juures võib tõlgenduslikke probleeme tekitada ka juhtumid, kus ähvardus on kas blufitud (näiteks on tegemist pommiähvardusega) või läbi viidud kõlbmatu vahendiga (näiteks mängupüstoliga): siiski on õigusteadlased siinkohal teleoloogilise tõlgendamise tulemusena jõudnud järeldusele, et seadusandja sooviks on olnud KarS § 263 lg 1 p 2 abil vältida ka blufitud olukordade esinemist ning seetõttu on avaliku korra raske rikkumise koosseis rakendatav ka sellistes olukordades.<sup>106</sup>

Subjektiivsest küljest eeldab KarS § 263 koosseis tahtlust.<sup>107</sup> Kuigi seadusandja ei ole karistatavuse eeldusena sätestanud, et avaliku korra rikkumine peab olema süüdlase eesmärgiks, ei ole ka ainult avalikku korda rikkuva teo objektiivne avaldumine piisav.<sup>108</sup> Isik peab vähemalt kaudse tahtluse tasemel pidama võimalikuks, et tema käitumine võib rikkuda olulisel määral teiste inimeste õigusrahu, kuid sellest teadmisest hoolimata valib ta ikkagi isikliku konflikti lahendamiseks sellise koha ja viisi, mis kaasab tahtevastaselt sellesse konflikti rohkem või vähem määratletud kõrvaliste isikute ringi.<sup>109</sup> Avaliku korra raske rikkumise kui lõpuleviidud süüteo koosseis on täidetud hetkel, kui rahu või avalikku korda on päriselt häiritud.<sup>110</sup>

---

<sup>106</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 839.

<sup>107</sup> *Ibid*, lk 840.

<sup>108</sup> *Ibid*.

<sup>109</sup> RKKKo 3-1-1-15-07, p 14.

<sup>110</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 840.

## 2. KEHALINE VÄÄRKOHTLEMINE (KARS § 121)

KarS-i<sup>111</sup> jõustumisel 1. septembril 2002. aastal hakkas isikuvastaseid süütegusid reguleerima 9. peatükk, mille 2. jagu sisaldas endas ka raske tervisekahjustuse tekitamise ja kehalise väärkohtlemise koosseise. Vastavalt KarS §-le 118 oli raske tervisekahjustusega tegemist siis, kui sellega oli põhjustatud kas oht elule (lg 1), raske kehaline haigus (lg 2), raske psüühikahäire (lg 3), raseduse katkemine (lg 4), nägu oluliselt moonutav ravimatu vigastus (lg 5) või elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine (lg 6). Vastavalt KarS §-le 121 oli kehalise väärkohtlemisega tegemist aga siis, kui kahjustati teise inimese tervist, samuti siis, kui löödi, peksti või tekitati muud moodi valu. Siinjuures tasub mainida, et KarS § 118 nähti ja nähakse ka kehtivas KarS-i redaktsioonis KarS § 121 kvalifitseeriva koosseisuna.

Seoses karistusõiguse revisjoniga, mille tulemusena hakkas 1. jaanuaril 2015. aastal kehtima KarS-i uus redaktsioon, muudeti ka KarS §-de 118 ja 121 koosseise. Suuremad muudatused leidsid seejuures aset KarS § 121 koosseisus. Enne karistusõiguse revisjoni luges § 121 karistatavaks mistahes vägivaldte, vägivald raskusastet arvestamata.<sup>112</sup> Seega nägi varasem koosseis ette kuni kolmeaastase vangistuse ka selliste tegude eest, mis olid küll eetilisel taunitavad, kuid külgnesid teatud mõttes ka sotsiaalselt tolereeritava ja üksnes moraalnormide regulatsiooni alla jääva käitumisega.<sup>113</sup> Esimese lisanduse juures (lg 2 p 1) tõi seadusandja sisse lühi- ja pikaajalise tervisekahjustuse mõiste ning diferentseeris sõltuvalt tekitatud tervisekahjustuse raskusastmest koosseisu, mille alusel kuriteo toimepanija vastutus järgnema peaks. Sealjuures on aga muudatustest hoolimata õiguskirjanduses ringlemas arvamusi, mille kohaselt ei kitsendanud karistusõiguse revisjon KarS § 121 kaitseala siiski piisavalt. Nii on Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kohtunik P. Randma leidnud, et sätte sõnastust sisuliselt ei kitsendatud ning et seda on seadusandja ka ise möönnud, öeldes, et KarS § 121 muudatustega kehalise väärkohtlemise karistamisväärsuse lävendit tegelikkuses tõstetud ei ole.<sup>114</sup> Siiski möönab P. Randma ka ise, et teataval määral oleks kriminaalkolleegiumil endal ehk võimalik seda sätet

<sup>111</sup> Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364.

<sup>112</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 49.

<sup>113</sup> *Ibid*, lk 50.

<sup>114</sup> P. Randma. Kehaline väärkohtlemine karistusseadustiku uues redaktsioonis. – *Juridica*. III/2015, lk 213-214.

ettevaatlikult siiski kitsendada, kuivõrd nii tervisekahjustus kui ka kehaline väärkohtlemine on määratlemata õigusmõisted.<sup>115</sup>

## **2.1. Kehaline väärkohtlemine KarS § 121 koosseisuna**

Kehtivas KarS-i redaktsioonis on kehaline väärkohtlemine endiselt sätestatud §-s 121. Vastavalt KarS § 121 lg-le 1 on põhikoosseisuna karistatav teise inimese tervise kahjustamine, samuti valu tekitav kehaline väärkohtlemine. Vastavalt KarS § 121 lg-le 2 on kvalifitseeritud koosseisuna karistatav sama tegu, kui sellega on tekitatud kas tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat (lg 1), see on pandud toime lähi- või sõltuvussuhtes (lg 2) või see on toime pandud korduvalt (lg 3). KarS § 121 lg 2 alusel süüdi mõistmisel võib teo toimepanijat oodata ees rahaline karistus või maksimaalselt kuni viieaastane vangistus.

Kehalise väärkohtlemisega rünnatav õigushüve on inimese tervis.<sup>116</sup> Tervis on seejuures üks olulisemaid individuaalseid õigushüvesid, mille õiguskaitse tuleneb põhiseaduse §-st 28.<sup>117</sup> Tervis on inimese kehalise ja vaimse heaolu seisund, milles kehaline heaolu on organismi korrasolek, st seisund, kus kõik koed ja elundid on terviklikud ja funktsioneerivad häireteta; vaimne heaolu on aga seisund, milles inimene on võimeline valitsema oma teadvust täielikult ning on vaba negatiivsetest emotsionaalsetest pingetest.<sup>118</sup> Kuivõrd tegemist on suhteliselt määratlemata õigusmõistega, on karistusõiguse enda pädevuses, kuidas antud mõistet tõlgendada.<sup>119</sup> Kehalise väärkohtlemise koosseis on koosseisutüübilt alternatiiv-aktiline ning selle objektivne koosseis sisaldab endas kahte alternatiivset tegu: tervise kahjustamist ning valu tekitavat kehalist väärkohtlemist.<sup>120</sup>

### **2.1.1. Tervise kahjustamine**

Tervisekahjustuse mõiste määratlemisel ning selle raskusastmete piiritlemisel (KarS § 121 lg 1 ja lg 2 p 1) on Riigikohus varem lähtunud Vabariigi Valitsuse määrusest nr 266<sup>121</sup>, mis kehtestab

---

<sup>115</sup> *Ibid*, lk 214, 218.

<sup>116</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 484.

<sup>117</sup> *Ibid*, lk 466.

<sup>118</sup> *Ibid*.

<sup>119</sup> P. Randma, lk 215.

<sup>120</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 484.

<sup>121</sup> Tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise kord. RT I, 29.12.2014, 12.

tervisekahjustuse kohtuarstiliku tuvastamise korra.<sup>122</sup> Vastava määruse § 1 lg 2 kohaselt on tervisekahjustus organismi elundite ja kudede anatoomilise terviklikkuse või nende füsioloogiliste funktsioonide häire, samuti haigus või muu patoloogiline seisund, mis tekib mehaanilise, füüsilise, keemilise, bioloogilise, psüühilise või muu teguri toimetel. Sealjuures oli karistusõiguse revisjoni käigus seadusandja toonud välja ka lühiajalise ja pikaajalise tervisekahjustuse mõisted (lühiajalisest tervisekahjustusest paranemine kestis vähem kui neli nädalat, pikaajalisest tervisekahjustusest paranemine üle nelja nädala)<sup>123</sup>, kuid hetkel kehtivas tervisekahjustuse kohtuarstiliku tuvastamise korra määruse redaktsioonist neid mõisteid enam ei leia.

Süüteo tulemusena tehakse seega teine isik haigeks või halvendatakse tema juba olemasolevat haiguslikku seisundit.<sup>124</sup> Seega on tervisekahjustusega tegemist eelkõige juhtumitel, mille kõrvaldamiseks on vajalik raviprotsess, olgu see siis meditsiiniline sekkumine või on organism võimeline tulema sellega toime iseseisvalt.<sup>125</sup> Siiski on tervise kahjustamiseks võimalik pidada ka sellist keha funktsioneerimise mõjutamist, mille parandamiseks piisab mõjutava tegevuse lõpetamisest: nii võib tervise kahjustamiseks pidada ka näiteks partnerile salaja rasestumisvastaste tablettide sisse söötmist või pikaajalist valju muusika mängimist.<sup>126</sup> Kuigi tervisekahjustusena tuleb käsitleda ka psüühilise häire tekitamist või võimendamist, ei täida siiski igasugune vaimne häiritus veel koosseisu: psüühilised mõjutused peavad avaldama mõju isiku organismi funktsioneerimisele.<sup>127</sup> Eelnevast tuleneb, et tegemist on suvalise teokirjeldusega koosseisuga.<sup>128</sup>

### **2.1.2. Valu tekitav kehaline väärkohtlemine**

Valu tekitav kehaline väärkohtlemine on inimese keha mõjutamine viisil, mis ei ole normaalsetes inimesevahelistes suhetes aktsepteeritav, kuid mis ei tekita siiski ka tervisekahjustust.<sup>129</sup> Sellise kohtlemise näidetena on Riigikohus oma praktikas välja toonud näiteks juustest tõmbamise ja käte väänamise.<sup>130</sup> KarS § 121 seob aga koosseisupärase käitumise tagajärjena valu tekkimise kannatanul: siiski saab valu tekkimise isikule omistada KarS § 121 teise alternatiivi mõttes vaid

---

<sup>122</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 484.

<sup>123</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 50.

<sup>124</sup> P. Randma, lk 215.

<sup>125</sup> *Ibid.*, lk 216.

<sup>126</sup> *Ibid.*

<sup>127</sup> *Ibid.*

<sup>128</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 484.

<sup>129</sup> *Ibid.*

<sup>130</sup> *Ibid.*, RKKKo 3-1-1-48-04, p 8.

juhul, kui selle põhjustamine tundub reaalne kolmandale mõistlikule kõrvalseisjale.<sup>131</sup> Tegusid ei saa nende toimepanijaile seega KarS § 121 alusel süüks panna, kui sellised valu põhjustanud tegevused ei ole sellise teo tavapäraseks tagajärjeks või kui seda tegu ei saa juba pelgalt vaatluse põhjal hinnata teise isiku kehalise heaolu või terviklikkuse kaalukaks rikkumiseks: nii ei saa näiteks kehaliseks väärkohtlemiseks pidada sõrmega kellelegi vastu pead nipsutamist.<sup>132</sup>

Sealjuures moodustab kehaline väärkohtlemine aga koosseisu ainult tõesti siis, kui see põhjustab kannatanule valu.<sup>133</sup> Valu organismi kaitsefunktsioonina on Riigikohus<sup>134</sup> seejuures defineerinud kui kudede tegeliku või potentsiaalse kahjustamise või ülekoormatusega kaasneda võiva ebameeldiva aistingu ja tundeelamusena, mille ülesandeks on motiveerida ohtlikku olukorda lõpetama või vältima. Seega ei täida koosseisu sellised tegevused nagu järjekorras trügimine või bussis kellegi riivamine, kuivõrd need põhjustavad siiski vaid ebamugavustunnet ning negatiivseid emotsioone.<sup>135</sup> Siiski on üldtuntud asjaolu, et valulävi ehk vähim mõjutaja, mida isik tunneb valuna, on subjektiivne nähtus, mis võib sõltuda kannatanu vanusest, soost, jms asjaoludest.<sup>136</sup> Kui mõistliku keskmise inimese seisukohast ei ole valu hinnatav süüdlase teo tüüpilise tagajärjena, siis ei ole KarS § 121 alusel süüteo koosseis täidetud.<sup>137</sup>

Subjektiivsest küljest eeldab KarS § 121 mõlema alternatiivi koosseis tahtlust.<sup>138</sup> Isik peab vähemalt kaudse tahtluse tasemel pidama võimalikuks, et tema käitumine võib mõjutada negatiivselt teiste inimeste tervist või tekitada neile valu. Kaudse tahtluse kindlaks tegemisel tuleks hinnata ka välist teopilti.<sup>139</sup> Sealjuures on Riigikohus välja toonud, et omal käel õpitud võimlemisharjutusi ülemäärase jõuga ning äärmise intensiivsusega lapse peal rakendades saab rääkida kaudsest tahtlusest ka tervisekahjustuse kui tagajärje suhtes: igale mõistlikule kolmandale isikule on arusaadav, et ülemäärase jõuga lapse jäsemeid teatud suunas painutades võib selle tagajärjel lapsel tekkida tervisekahjustus näiteks luumurru näol.<sup>140</sup>

---

<sup>131</sup> P. Randma, lk 217.

<sup>132</sup> *Ibid.*

<sup>133</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 484.

<sup>134</sup> RKKKo 3-1-1-29-15, p 11.1.

<sup>135</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 485.

<sup>136</sup> RKKKo 3-1-1-29-15, p 11.1.

<sup>137</sup> RKKKo 3-1-1-29-15, p 11.3.

<sup>138</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 485.

<sup>139</sup> *Ibid.*

<sup>140</sup> RKKKo 3-1-1-76-16, p 19.

## 2.2. Kehalise väärkohtlemise (KarS § 121) enamohtlikud koosseisud

KarS § 121 lg-st 2 on leitavad kehalise väärkohtlemise enamohtlikud koosseisud.<sup>141</sup> Kolm alternatiivset kvalifitseerivat tunnust iseloomustavad seejuures tagajärge (p 1), teobjekti (p 2) ning toimepanijat (p 3).<sup>142</sup>

Esimese alternatiivse tunnusest näeb KarS § 121 lg 2 p 1 ette koosseisupärase tagajärjena sellise tervisekahjustuse tekkimise, mis kestab vähemalt neli nädalat. Karistusseadustiku muutmise seletuskirja kohaselt lähevad pikaajalise tervisekahjustuse tähenduse alla kõik tervisekahjustused, mis on oma iseloomult tõsisemad kui KarS § 121 lg 1 järgi kvalifitseeritavad tervisekahjustused.<sup>143</sup> Seega on KarS § 121 lg 2 p 1 koosseisu puhul tegemist pikaajalise tervisekahjustuse tekitamisega. Kuivõrd tegemist on enamohtliku tagajärgiga, siis on võimalik süüteo toimepanija antud koosseisu eest võimalik vastutusele võtta juhul, kui on võimalik tuvastada süüteo toimepanemine vähemalt kergemeelsusest.<sup>144</sup>

Teise alternatiivse tunnusest näeb KarS § 121 lg 2 p 2 ette teobjektina tervisekahjustuse või valu põhjustamise lähi- või sõltuvussuhtes. Tegemist on alternatiivsete valikutega, mistõttu ei eelda antud koosseis, et samaaegselt peab esinema nii lähi- kui ka sõltuvussuhe.<sup>145</sup> Praktikas esinevad need kaks aga sageli siiski koos. Lähi- ja sõltuvussuhet on kirjeldatud kui erilist isikutunnust KarS § 24 lg 3 mõttes.<sup>146</sup> Seadusandja eesmärk seoses selle enamohtliku koosseisu lisamisega oli karmistada suhtumist ja reageerimist lähisuhtevägivalla korral.<sup>147</sup> Samas oli see teatavas mõttes ka kompromiss: selle sätte lisamine KarS-i tähendas seda, et ei koostatud eraldi paragrahvi perevägivalla jaoks.<sup>148</sup>

Lähisuhe on kahe või rohkema inimese vaheline pere-, sugulus-, põlvnevus-, hõimlus- või armastussuhe, sõltumata sellest, kas suhte osapooled jagavad elukohta.<sup>149</sup> Samuti võib (aga ilmtingimata ei pea) lähisuhtele olla omane hoolitsus, usaldus, turvalisus, emotsionaalne tugi ning

---

<sup>141</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 486.

<sup>142</sup> *Ibid.*

<sup>143</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 50.

<sup>144</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 486.

<sup>145</sup> *Ibid.*

<sup>146</sup> *Ibid.*, lk 487.

<sup>147</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 51.

<sup>148</sup> *Ibid.*

<sup>149</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 487.

omavaheline tundeseotus, sh pere-, sõprus-, paari- ja armastussuhted.<sup>150</sup> Sealjuures ei pea lähisuhe sisaldama endas füüsilist lähedust.<sup>151</sup> Lähisuhte hindamisel ei saa seejuures piirduda vaid vormiliste tunnustega: palju olulisem on tuvastada inimesi siduv ühiseluline side, mis seisneb emotsionaalsuse aspektis.<sup>152</sup> Sealjuures loob ja kindlustab lähisuhte poolte sotsiaalset turvatunnet.<sup>153</sup>

Sõltuvussuhet iseloomustab seevastu ühe inimese vajadus teise inimese abi, toe ja hoolitsuse järele.<sup>154</sup> Ühe isiku käitumisotsused peavad seejuures olema tingitud teise mõjust.<sup>155</sup> Selline suhe on asümmeetrilise iseloomuga, kuivõrd võim on isikuvahelistes suhetes jaotunud niivõrd ebavõrdselt, et üks isik on teisele peaaegu et allutatud ning seetõttu ei tegutse ta käitumisotsustustes enda vabast tahtest lähtuvalt.<sup>156</sup> Sealjuures peab olema tegemist millegi enama kui isikliku autoriteediga.<sup>157</sup> Sõltuvussuhe võib olla õigusel põhinev: nii on sõltuvussuhe näiteks alaealise lapse ja tema vanema vaheline suhe, kus vanemal on lapse suhtes juriidiline võim ning sellest tulenevalt ka võimalus tema käitumist olulisel määral mõjutada.<sup>158</sup> Samas võib sõltuvussuhe eksisteerida ka õiguslikult reguleerimata suhtluses. Sellises olukorras tuleb sõltuvussuhte olemus ja ulatus tuvastada aga iga kord eraldi.<sup>159</sup> Kõige olulisema tunnusena tuleb seejuures ära näidata, et isikul oli või on mingi reaalne võim teise isiku üle, loomaks talle kitsendusi, võtmaks ära hüvesid või pakkumaks hoopis mingeid eeliseid.<sup>160</sup>

Kolmanda alternatiivse tunnusena näeb KarS § 121 lg 2 p 3 ette korduvuse. Korduvust kui isikutunnust on kirjeldatud kui erilist isikutunnust KarS § 24 lg 1 mõttes.<sup>161</sup> Isik peab olema toime pannud kehalise väärkohtlemise koosseisupärase teo vähemalt kahel korral, mis näitab tema spetsiifilisi isikuomadusi ning kalduvust toime panna sama kuritegu.<sup>162</sup> Seejuures ei oma tähendust, kas isik on varasemalt kehalise väärkohtlemise eest juba süüdi mõistetud ning pärast

---

<sup>150</sup> *Ibid.*

<sup>151</sup> *Ibid.*

<sup>152</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 487.

<sup>153</sup> RKKKo 1-19-3377/32, p 10.

<sup>154</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 51.

<sup>155</sup> RKKKo 3-1-1-109-10, p 16.3.

<sup>156</sup> *Ibid.*

<sup>157</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 534.

<sup>158</sup> Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri, lk 52.

<sup>159</sup> *Ibid.*

<sup>160</sup> *Ibid.*

<sup>161</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 487.

<sup>162</sup> *Ibid.*

seada juba uue kuriteo toime pannud, või on ta toime pannud vähemalt kaks kehalist väärkohtlemist, mille eest teda pole varem karistatud, kuid mis on tuvastatud ühes kriminaalmenetluses.<sup>163</sup> Korduvuse annavad seejuures kõik KarS-i eriosa kuriteokoosseisud, mis sisaldavad ühe tunnusega vägivalda, ning samuti ka varem toime pandud tapmine (KarS § 113), mõrv (KarS § 114) ning raske tervisekahjustus (KarS § 118).<sup>164</sup> Seega ei ole korduvuse kinnitamiseks ilmingimata vajalik, et süüalune isik oleks varasemalt kindlasti toime pannud kehalise väärkohtlemise või mõne muu sellise süüteo, mis hõlmab küll kehalist väärkohtlemist, kuid lisab sellele ühe või mitu tunnust.<sup>165</sup>

### **2.3. Karistuse mõistmine**

Karistuse kohaldamise all peetakse muuhulgas silmas karistuse mõistmist kohtu poolt ning karistuse määramist kohtuvälise menetleja poolt ning selle lähtekoht on sama: seaduses kirjeldatud süütegu.<sup>166</sup> Kuivõrd käesolev magistr töö käsitleb vaid kuritegusid KarS-i mõttes, siis on selle sisu arvestades relevantne vaid karistuse mõistmise osa. Seega on karistuse mõistmise tuum olemasolevate variantide ja raamide piires võimalikult õiglase ja õiguslikult põhjendatud karistuse tuvastamises.<sup>167</sup>

Karistuse mõistmise alused on leitavad KarS § 56 lg-st 1. Selle sätte kohaselt põhineb karistuse mõistmine isiku süül. Vastavalt KarS-ile peab kohus karistuse mõistmisel arvesse võtma aga mitmeid erinevaid aspekte: kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlasest edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ning õiguskorra kaitsmine huvisid. Karistusena vangistust võib KarS-is sisalduva põhimõtte kohaselt seejuures kõige karmima meetmena mõista ainult juhul, kui karistuse eesmärgid ei ole saavutatavad mõne kergema karistusega. Kohtunikel on karistust mõistes küll kohustus tegutseda kindlates õiguslikes piirides, kuid nendega kooskõlas olles on kohtunikul alati teatav otsustamisvabadus, mis õiguslikule regulatsioonile ei allu.<sup>168</sup> Seega on iga üksikjuhtumi puhul kohtunikul või kohtukoosseisul teataval määral võimalik toetuda karistuse mõistmisel oma siseveendumusele. Lisaks peab karistus olema aga ka nõuetekohaselt

---

<sup>163</sup> *Ibid.*

<sup>164</sup> *Ibid.*

<sup>165</sup> *Ibid.*

<sup>166</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 217.

<sup>167</sup> J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 111.

<sup>168</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne, lk 218.

põhjendatud, kuivõrd otsuses karistus nõuetekohasel tasemel põhistamata jätmine toob endaga kaasa kriminaalmenetlusseadustiku<sup>169</sup> (edaspidi KrMS) § 362 lg 2 ning KrMS § 339 lg 1 p 7 kohase kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise, mille tulemusena on alus KrMS § 361 lg 1 p 6 alusel kohtuotsuse tühistamiseks.<sup>170</sup> Vastavalt KrMS § 305<sup>1</sup> lõikele 1 peab ju kohtuotsus olema siiski seaduslik ja põhjendatud. Siiski kohaldatakse KrMS § 339 lg 1 p 7 vaid ulatuslike rikkumiste puhul ning teatavad möödalaskmised eriti madalamate astmete kohtute otsustes veel otsuse tühistamist endaga kaasa ei too. Sealjuures on Riigikohus välja toonud, et põhistamiskohustuse rikkumine võib esineda juhul, kui otsus või mingi küsimus sellest on põhistamata, aga ka sellisel juhul, kui otsuses toodud põhjused ei ole jälgitavad ja veenvad.<sup>171</sup>

Karistuse kohaldamisel peab kohus järgima teatavat ülesehitust ning selle protsessi etappe on võimalik üksteisest selgepiirilisel eristada. Laias laastus jaotuvad need etapid neljaks: karistusliigi üld- ja eriosast tulenev karistusraamid ehk karistuse ülem- ja alammäär, süü ja seda iseloomustavad asjaolud (sh kergendavad ja raskendavad asjaolud), karistuse eesmärgid ehk preventioonid ning seejärel juba spetsiifilisem karistusliigi ja -määra valik.<sup>172</sup> Sealjuures on Riigikohus rõhutanud, et just süü on karistuse esmane alus ning just selle hindamise põhjal tuleb kohtul välja selgitada ning selgusele jõuda, mil määral on tegu süüdistatavale etteheidetav.<sup>173</sup> Kuigi Riigikohtu eeskujul<sup>174</sup> lähtuvad kohtud põhimõttest, et süü alusel karistuse piiride leidmisel tuleks alustada eriosa paragrahvis ette nähtud karistuse aritmeetilisest keskmisest määrast, on üha enam pooldehoidu kogunud seisukoht, et aritmeetilise keskmise alusel tuleks lähtuda hoopis mediaanist või veelgi täpsemalt eriosa paragrahvi karistusraami madalama kolmandiku piirist.<sup>175</sup> Samuti tuleb kohtunikel silmas pidada, et karistuse mõistmisel on lisaks süüdlase mõjutamise eesmärgile (eripreventsioon) ka õiguskorra kui sellise laiemalt kaitsmine (üldpreventsioon)

---

<sup>169</sup> Kriminaalmenetluse seadustik. RT I, 11.03.2023, 24.

<sup>170</sup> M. Kruusamäe. Karistuse kohaldamise etapid Eesti kohtupraktikas. Riigikohtu õigusteabe osakond. Tartu: 2012, lk 6. - [https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2012/karistuse\\_kohaldamise\\_etapid.pdf](https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2012/karistuse_kohaldamise_etapid.pdf). (01.03.2023).

<sup>171</sup> S. Lind. Karistuse mõistmine ja selle põhistamine. Maakohtute praktika süstemaatilise varguse asjades. – Juridica VIII/2012, lk 634.

<sup>172</sup> J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 112.

<sup>173</sup> RKKKo 3-1-1-99-06, p 15.2.

<sup>174</sup> RKKKo 1-17-1629, p 28.

<sup>175</sup> J. Ginter. Karistuse mõistmine esimese astme kohtutes. – Juridica 9-10/2022, lk 738.

### 3. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS

#### 3.1. Metoodika

Käesoleva magistritöö aluseks on töö autor võtnud Tartu Maakohtus ajavahemikul 1. jaanuar 2018 kuni 1. jaanuar 2023 KarS § 121 ja KarS § 263 alusel tehtud esimese astme kohtu otsused. Kõik otsused on leitud, kasutades Riigi Teataja kohtuteabe rubriigi all olevat kohtulahendite otsingu funktsiooni. Valimi koostamiseks sisestas magistritöö autor kohtulahendite otsingu funktsiooni varasemalt mainitud valimiperioodi, kitsendades otsingut seejärel Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas tehtud kohtuotsustega ning lisades lahendi teksti lahtrisse vastavalt märksõnad “KarS § 121” ning “KarS § 263”. Selliseid parameetreid kasutades sai magistritöö autor valimisse KarS § 263 alusel tehtud kohtuotsuste arvuks algselt 218, kuid KarS § 121 alusel tehtud otsuste arv ulatus selliste parameetrite alusel pea pooleteisetuhande ringi. Kuivõrd kaks valimit oleksid olnud võrdlemiseks sedavõrd erinevad, kitsendas magistritöö autor KarS § 121 alusel tehtud otsuste hulka. Valimi vähendamiseks koondas magistritöö autor sellel ajaperioodil KarS § 121 alusel tehtud kohtuotsused kokku ning võttis valimisse kogumist järjest loetledes vaid iga seitsmenda ehk juhusliku seitsmendiku sellel perioodil tehtud kohtuotsuste arvust. Sellisel kombel valimi vähendamise tulemusena sai autor KarS § 121 alusel tehtud kohtuotsuste arvuks antud perioodil 199, mis on samas suurusjärgus KarS § 263 alusel tehtud otsuste arvuga ning seeläbi olid kaks valimit juba võrreldavad.

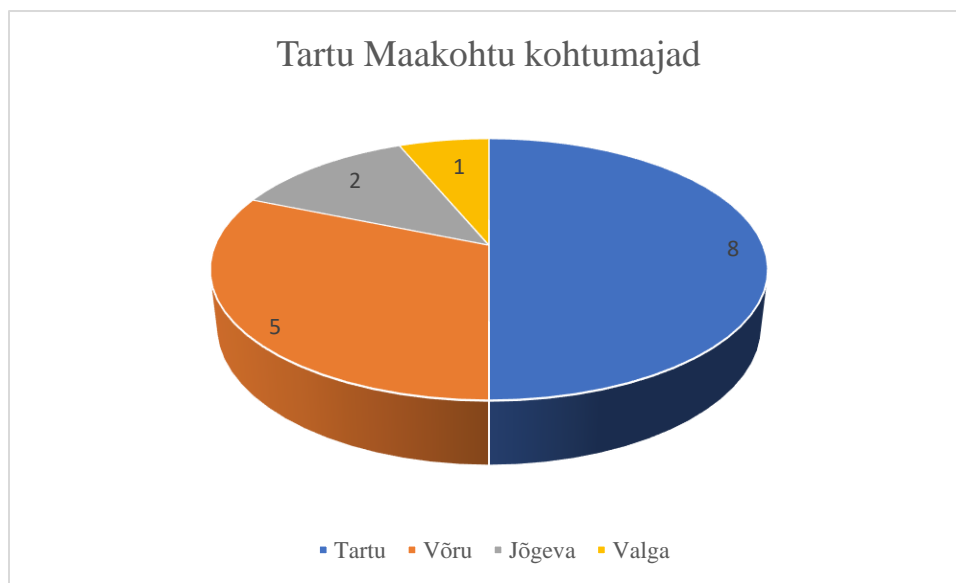
Magistritöö autor toob välja, et sellise kohtulahendite otsingu tulemusena Riigi Teataja lehel satub siiski esialgsesse valimisse ka kohtuotsuseid, kus KarS § 121 ning KarS § 263 koosseisudel ei ole sisulist tähendust. Näiteks on mitmes sellise otsinguga lahendis eelmainitud koosseisud mainitud lihtsalt varasemalt süüdistatava poolt toime pandud kuritegudena ning sisuliselt asjale midagi juurde ei anna. Sellised lahendid jättis magistritöö autor ka valimist välja, kuivõrd neil pole käesoleva magistritöö raames mingit praktilist tähtsust. Samuti jättis magistritöö autor valimist välja õigeksmõistvad otsused või otsused, kus kohus kvalifitseeris koosseisu ümber. Seega jäi pärast kohtuotsuste esialgselt analüüsimist valimiks KarS § 121 koosseisu puhul 173 otsust ning KarS § 263 puhul 154 otsust. Kuivõrd käesoleva magistritöö analüüsiosa põhifookus on sealjuures aga KarS § 263 ning KarS § 121 alusel tehtud kohtuotsustes mõistetud karistuste põhjenduste analüüsis, pidi autor välja valima kõikidest nendest otsustest sellised, kus oleks sees ka põhjendav

osa karistuse mõistmise osas. Seega ei saanud autor arvesse võtta kokkuleppemenetluses tehtud lahendeid, kus selline osa puudub. Kokkuvõttlikult jäi selliste kärbete tulemusena KarS § 263 puhul sõelale 16 otsust ning KarS § 121 puhul 15 otsust. Lahendite analüüsil on magistritöö autor tähistanud süüdimõistetute nimed tähisega „X“, kuivõrd selline informatsioon ei oma magistritöö sisu osas mingit erilist tähendust.

Sealjuures juhib magistritöö autor samuti tähelepanu asjaolule, et karistuse mõistmise põhjenduste analüüsimisel ei ole arvesse võetud süüdimõistetute vahi all viidetud päevade mahaarvamist, liitkaristuste arvutamist, kergemate karistuste kaetuks lugemist raskeima karistusega vms konstruktsioone: töö autor võttis konkreetselt arvesse ainult karistusi, mida kohus pidas mõistlikuks iga süüteo ebaõiglusest lähtudes süüdimõistetule kohaldada.

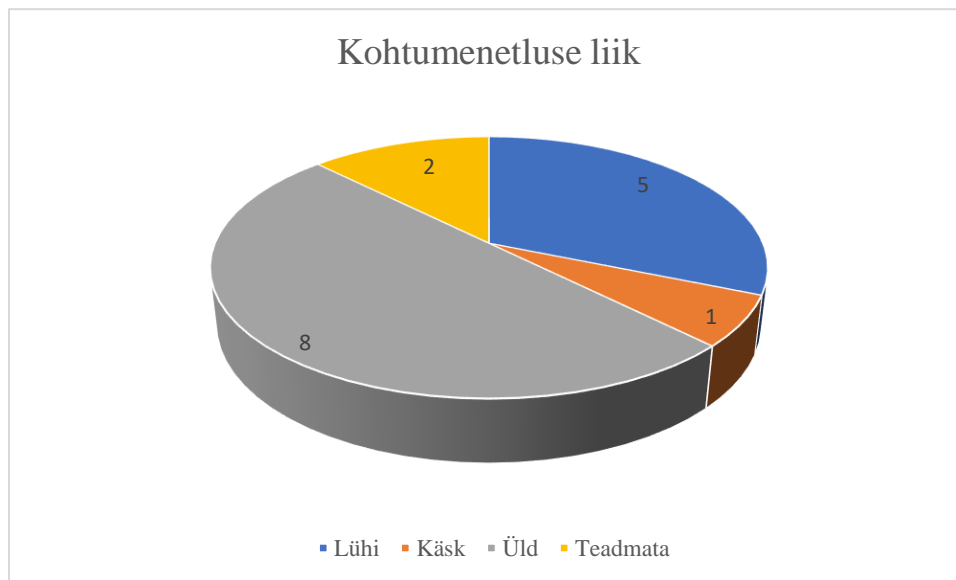
### 3.2. KarS § 263 alusel tehtud kohtuotsuste karistuse mõistmise põhjendused

Nagu varasemalt juba öeldud, oli ajaperioodil 1.01.2018 – 1.01.2023 KarS § 263 alusel tehtud põhjendusega kohtuotsuste arvuks 16. Nendest 16st otsusest olid pooled tehtud Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas, kuid otsuseid oli tehtud ka Tartu Maakohtu Võru kohtumajas, Tartu Maakohtu Jõgeva kohtumajas ning Tartu Maakohtu Valga kohtumajas.



Joonis 1. Tartu Maakohtu kohtumajad.

16st otsusest olid küll 11 edasi kaevatud, kuid üheksal juhul jättis ringkonnakohus apellatsiooni rahuldamata ning kahel järelejäänud juhul ei puudutanud apellatsioon käesoleva magistritööga seotud teemade ringi. Ühelgi juhul ei puudutanud apellatsioon nagunii KarS § 263 alusel karistuse mõistmise põhjendust ning seetõttu neid käesolevas magistritöös ei käsitleta. Lahenditest valdav enamik on tehtud üldmenetluses, kuid paar ka lühimenetluses ning üks käskmenetluses, kahel juhul polnud menetluse liiki otsuses mainitud.



Joonis 2. Kohtumenetluse liik.

Otsustest kolm on tehtud 2018. aastal, üks 2019. aastal, seitse 2020. aastal, kolm 2021. aastal ning kaks 2022. aastal.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-17-7583 seisnes süüdistuse sisu selles, et X soovis kaupluses osta alkoholi, ähvardades kaupluse müüjat tervisekahjustuse tekitamisega. Nimelt vehkis X müüja suunas noaga ning ütles sõnad "mul on nuga, anna mu asjad". Samuti sisenes sündmuse toimumise ajal kauplusesse ka kolmas kõrvaline isik, kes oli toimunust häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 2 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kuivõrd X kasutas ähvardamisel ka nuga, kvalifitseeris kohus X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 2 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü tuleb lugeda üsna suureks. Nii suurendas maakohtu hinnangul X-i süüd relvana noa kasutamine ähvardamisel, mis mõjus kannatanule traumeerivalt.

Siinkohal juhib magistritöö autor tähelepanu asjaolule, et kuivõrd KarS § 263 lg 1 p 2 järgi on relva kasutamine juba koosseisutunnuseks, siis on küsitav kohtu arutluskäik arvestada noa kasutamine veel eraldi süüd suurendava asjaoluna. Süüd suurendas kohtu hinnangul aga ka X-i enda isik. Nimelt võttis kohus arvesse asjaolu, et X on pannud toime uue kuriteo katse ajal viibides üsna pea peale eelmise kohtuotsuse alusel süüdimõistmist. Kuivõrd X-i eelmine karistus oli mõistetud KarS § 120 lg 1 alusel, leidis kohus, et X-ile on omane selliseid ähvardamise tegusid toime panna. Samuti oli X rikkunud käitumiskontrolli nõudeid, tarvitades alkoholi. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd esiteks ei ole X teinud oma eelmisest karistusest mingeid järeldusi ning teiseks on X-il juba varasemast tasumata mitmed väärteoasjades määratud rahatrahvid. Siiski oli X-i süüd vähendavaks asjaoluks kohtu hinnangul fakt, et kannatanule raskeid tagajärgi ei põhjustatud. Selline kohtu arutluskäik ei ole magistritöö autori hinnangul aga jälgitav, kuivõrd süüd vähendavaks asjaoluks loetakse justkui raskendava asjaolu puudumine. Kokkuvõttes jõudis kohus seisukohale, et põhjendatud on X-ile vangistuse mõistmine sanktsiooni keskmisest väiksemas ulatuses. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 2 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-18-2766 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi pubis kannatanut rusikaga vastu ülahuult. Samal ajal viibisid pubis ka teised inimesed, kes nägid sündmust pealt ning olid toimunust häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü ei ole suur. Sealjuures tõi kohus välja, et X-i pole varem ei väärteo- ega kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavaks asjaoluks sai lugeda X-i puhtsüdamliku kahetsuse. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et X-i distsiplineerimine rahalise karistusega on põhjendatud, kuivõrd ka kannatanule tekitatud kahju ei olnud kuigi suur. Kohus jõudis seisukohale, et põhjendatud on X-ile rahalise karistuse mõistmine sanktsiooni keskmisest väiksemas ulatuses ning seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest rahalise karistuse 90 päevamäära ulatuses.

Tartu Maakohtu Jõgeva kohtumaja lahendis 1-18-433 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kurikataolist eset kasutades elumaja õues sõidukist väljunud kannatanuid korduvalt keha piirkonda, mille tulemusena said mõlemad kannatanud tervisekahjustusi. Lisaks lõi X korduvalt sama kurikataolise esemega ka kolmanda isiku sõiduki pihta. Sündmust nägi pealt ka asjasse mittepuutuv kõrvaline isik, kes oli toimunust häiritud. Kohus leidis, et X-i käitumine rikkus seega KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kuivõrd X kasutas teo toimepanemisel kurikataolist eset, kvalifitseeris kohus X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 ning 2 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü tuleb lugeda üsna suureks. Nimelt võttis kohus arvesse asjaolu, et X on pannud toime uue kuriteo katseajal viibides. X-i eelmine karistus oli seejuures samuti mõistetud avaliku korra raske rikkumise eest tollel ajal kehtinud KarS redaktsiooni § 263 p 1, p 4 alusel (avaliku korra või rahu rikkumine vägivallaga ning grupi poolt). Seejuures oli eelmise karistuse mõistmise näol tegemist uuendatud kriminaalmenetlusega: varasemalt loobuti X-i karistamisest ning talle anti võimalus heastada oma süü rahaliste maksete tegemisega, kuid seda võimalust X siiski ei kasutanud. X-i poolt toime pandud teo asjaolud andsid kohtu hinnangul samuti ainest karmimaks karistuseks: ta rünne oli suunatud kahe kannatanu vastu, kellest kummalgi ei olnud head võimalust ennast varjata või põgeneda, samuti ründas ta ka kolmanda isiku vara. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd see ei ole juba varasemalt tulemusi andnud. Kohus leidis küll, et X-i süü on keskmisest suurem, kuid mõistis X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 ning 2 kohase teo toimepanemise eest siiski vaid vangistuse kaheksa kuud.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-18-10315 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi baari kõrval parklas raudlatti kasutades kannatanuid korduvalt keha piirkonda, mille tulemusena said mõlemad kannatanud tervisekahjustusi. Samal ajal viibis läheduses ka teisi inimesi, kes nägid juhtunut pealt ning olid sellest häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel leidis kohus, et X-i süü on võrdlemisi suur. Kohus tõi välja, et X-i on varem korduvalt karistatud vägivallakuritegude toimepanemise eest ning samuti võttis kohus arvesse asjaolu, et X on toime pannud uue kuriteo katseajal viibides, olles varasemalt ennetähtaegselt karistuse kandmisest vabastatud. X-i poolt

toime pandud teo asjaolud andsid kohtu hinnangul samuti ainekarmimaks karistuseks: rünne oli suunatud kahe kannatanu vastu ning toime pandud raudlatti kasutades, kusjuures ühele kannatanule lõi X raudlatiga pea piirkonda, mis külgnes kohtu hinnangul mõne tunduvalt raskema kuriteo katsega; lisaks ründas X ühte kannatanutest selja tagant. Samas tõi kohus aga välja ka süüid vähendavad asjaolud: nii ei olnud X-i teo tagajärjed siiski niivõrd tõsised, kui need oleksid võinud olla; juhtum leidis aset varahommikul baari juures; kannatanuteks olid noored mehed; X-i teole järgnenud rüseluse käigus võisid kannatanud rünnata ka teda ning X-i viimase aja käitumine (kui kõnealune juhtum välja arvata) annab tunnistust tema soovist pöörduda õiguskauale tee. Sealjuures on küsitav, kas kohtu poolt välja toodud kolm esimest asjaolu peaksid omama üldse kaalu X-i süü suuruse määratlemisel: käesoleva magistratöö autori hinnangul nende asjaolude arvestamine niivõrd põhjendatud ei ole. Süüid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid kohus antud otsuses üldse ei analüüsinud. Karistuse liigi osas oli küll kohus seisukohal, et X-i distsiplineerimine on põhjendatud vangistusega, kuid põhjendatud on karistuse mõistmine siiski mõneti alla sanktsiooni keskmise määra. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat.

Tartu Maakohtu Valga kohtumaja lahendis 1-19-9262 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kannatanut ärimaja avaliku sissepääsu juures esimesel korrusel käega näkku, kui viimane palus X-il hoone siseruumides mitte suitsetada. Sündmuse tunnistajaks oli ka kolmas kõrvaline isik, kelle õigusrahu antud teoga rikuti. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Kohus juhtis tähelepanu ka asjaolule, et X-i on varem korduvalt karistatud vägivalgakuritegude toimepanemise eest ning samuti võttis kohus arvesse asjaolu, et X oli toime pannud uue kuriteo katse ajal viibides. Kohtu hinnangul süüid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Kuigi hetkel raskemaid tagajärgi kannatanule ei tekkinud, on maakohtu arvates asja materjalidest võimalik järeldada X-I poolt järjepidevalt õigusrikkumiste toimepanemist ning seda, et temas on juurdunud kuritegelikud käitumismallid. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust, kuid leidis, et põhjendatud on karistuse mõistmine veidi alla sanktsiooni keskmise määra. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse ühe aasta ja kuus kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-19-9973 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kaubanduskeskuse sissepääsu juures kannatanut rusikaga näkku. Sündmust nägi pealt ka kolmas kõrvaline isik, kes oli toimunust niivõrd häiritud, et helistas häirekeskusesse. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Kuivõrd käesoleva otsuse näol oli tegemist kriminaalajaga, kus X-i süüdistatakse lisaks KarS § 263 kohase teo toimepanemisele ka nelja teise koosseisu alusel (millest üheks on seejuures KarS § 114 kohane mõrv), on terves kohtuotsuses leitavad viited X-i käitumismustrile, mida iseloomustab tema madal agressiooni ja vägivaldalla vallandumise lävi ning võimetus õppida kogemusest ja talle mõistetud varasematest karistustest. Maakohus on seejuures avaldanud arvamust, et X on teadlikult valinud kriminaalse eluviisi. Kohus juhtis seejuures KarS § 263 kohase teo eest karistuse mõistmisel tähelepanu aga ka selle konkreetse teo asjaoludele: kannatanu ründamine leidis aset talle selja tagant külje pealt lähenemise ajal, mil kannatanul ei olnud võimalik teole reageerida ning ennast kuidagi kaitsta, ning rünne leidis aset põhjusel, et X-ile tundus, et kannatanu ütles talle midagi halvasti. Kohtu hinnangul süüid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust, kuid leidis, et põhjendatud on karistuse mõistmine alla sanktsiooni keskmise määra. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-2314 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kannatanut elumaja juures korduvalt rusikatega pea- ja kehapiirkonda. Sündmust nägi pealt ka kolmas kõrvaline isik, kes oli toimunust niivõrd häiritud, et helistas häirekeskusesse. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü ei ole suur. Sealjuures tõi kohus välja, et X-i pole varem ei väärteo- ega kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüid raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüid kergendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda X-i puhtsüdamlik kahetsus. X oli korduvalt avaldanud kahetsust toimunud osas, samuti tunnistanud, et ta käitus valesti. Samas lootis kannatanu tekkinud olukorra X-iga omavahel lahendada algselt politseid kaasamata. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et X-i distsiplineerimine rahalise karistusega on eelnevale tuginedes seega

põhjendatud. Kohus jõudis seisukohale, et põhjendatud on X-ile rahalise karistuse mõistmine sanktsiooni keskmisest väiksemas ulatuses ning seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest rahalise karistuse 150 päevamäära ulatuses.

Tartu Maakohtu Jõgeva kohtumaja lahendis 1-19-9151 seisnes süüdistuse sisu selles, et X hakkas pubis viibides seal töötavat kannatanut ja publi kliente ebatsensuursete sõnadega solvama ning haaras pärast korrale kutsumist kinni kannatanu käest ja tõmbas ta tugevajõuliselt enda poole. Samal ajal viibisid pubis ka teised inimesed, kes nägid sündmust pealt ning olid toimunust häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Sealjuures tõi kohus välja, et X-i pole varem ei väärteo- ega kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Siiski juhtis kohus tähelepanu X-i suhtumisele teosse, kes oli asunud oma süüd täielikult eitama ning ei olnud mingil viisil avaldanud kahetsust oma teo suhtes. Karistuse liigi osas oli kohus seisukohal, et X-i distsiplineerimine on põhjendatud vangistusega, kuivõrd rahalise karistuse kohaldamise välistab X-i hoolimatu suhtumine enda poolt toimepandusse. Kohtu hinnangul oli põhjendatud karistuse mõistmine sanktsiooni alammäära juures. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kuus kuud, kuid vabastas X-i seoses tema isikust ning teo toimepanemise asjaoludest tulenevatel põhjustel karistuse kandmisest tingimisi ning allutas käitumiskontrollile.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-2479 seisnes süüdistuse sisu selles, et X1, X2, X3 ning X4 löid kahe tänava ristmikul korduvalt kahte kannatanut keha piirkonda, mille tulemusena said mõlemad kannatanud tervisekahjustusi: muuhulgas näiteks ühel kannatanul kolju- ja näoaluude murd ning teisel koljusisene vigastus ning randme- ja käevigastused. Samal ajal viibis läheduses ka teisi inimesi, kes nägid juhtunut pealt ning olid sellest häiritud. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X1, X2 ning X3 süüd tuleb lugeda keskmiseks ning X4 süüd tuleb lugeda teistega võrreldes väiksemaks. X4 konflikti alguse ajal ei osalenud, samuti oli tema süüdistavatest ainus, kes sündmuskohalt ei põgenenud. Sealjuures tõi kohus ka välja, et mitte kedagi pole varem ei väärteo- ega kriminaalkorras karistatud. Lisaks oli käesoleva otsuse näol tegemist kriminaalasjaga, kus X1 ja X2 mõistetakse süüdi KarS § 263



kehtivat väärteokaristust, kuid rikkumised ei olnud seotud X-ile hetkel süüks pandavaga. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda X-i puhtsüdamlik kahetsus. Lisaks nentis kohus, et X-i teole oli eelnenud kannatanuga sõnelus ööklubi ees. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd esiteks ei ole X-i karistamine kergemaliigilise karistusega põhjendatud ning teiseks puudus X-il sellel hetkel töökoht ning piisav sissetulek. Kohtu hinnangul oli põhjendatud karistuse mõistmine alla sanktsiooni keskmist määra ning seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kuus kuud, kuid vabastas X-i seoses tema isikust ning teo toimepanemise asjaoludest tulenevatel põhjustel karistuse kandmisest tingimisi.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-4575 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi esimeses episoodis grupis alaealist kannatanut kaubanduskeskuse ees käega korduvalt pea piirkonda. Lisaks lõi teises episoodis X temale tundmatut kannatanut garaažide ees kasteeti kasutades korduvalt pea, keha ja jalgade piirkonda. Mõlemat sündmust nägid pealt ka asjasse mittepuutuvad kõrvalised isikud, kes olid toimunud häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teod avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Kuigi X kasutas ühes episoodis ka kasteeti, ei ole kohus tema teo võimalikkust KarS § 263 lg 1 p 2 alusel kvalifitseerida analüüsinud. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on võrdlemisi suur. X-il oli tegude toimepanemise hetkel üks kehtiv kriminaalkaristus ning mitu kehtivat väärteokaristust. Kuivõrd käesoleva otsuse näol oli tegemist kriminaalasjaga, kus X-i süüdistatakse lisaks KarS § 263 kohase teo toimepanemisele ka viie teise koosseisu alusel (millest üheks on seejuures KarS § 114 kohane mõrv), on terves kohtuotsuses leitavad viited X-i käitumismustrile, mida iseloomustab üleolevus, tagajärgedega mitteamvestamine ja impulsiivsus. Kohtu hinnangul süüd kergendavaid asjaolusid antud tegude puhul ei esinenud, kuid süüd raskendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda süüteo toime panemist grupis. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-21-4407 seisnes süüdistuse sisu selles, et X ähvardas kõigepealt ühte kannatanut ning seejärel tulistas autos istudes relvataolisest esemest teise

kannatanu suunas kaks paukpadrunitega lasku. Sündmust nägid pealt ka teised inimesed, kes olid juhtunud häiritud. Kohus leidis, et X-i käitumine rikkus seega KorS § 55 lg 1 punktis 2 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. Kuigi kohus tõi välja, et X-i polnud varem kriminaalkorras karistatud, oli käesoleva otsuse näol tegemist kriminaalasjaga, kus X-i süüdistatakse lisaks KarS § 263 kohase teo toimepanemisele ka kolme teise koosseisu alusel. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavateks asjaoludeks oli võimalik lugeda X-i puhtsüdamlik kahetsus ning kahju vabatahtlik hüvitamine. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust, kuid leidis, et põhjendatud on karistuse mõistmine alla sanktsiooni keskmise määra. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kümme kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-9456 seisnes süüdistuse sisu selles, et X võttis kannatanul ilusalongi ees juustest kinni ning viskas ta asfaldile. Juhtunut nägid pealt ka teised inimesed, kes olid toimunud häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü ei ole suur. Kohus juhtis tähelepanu ka asjaolule, et X-i on varem kriminaalkorras karistatud ning samuti võttis kohus arvesse asjaolu, et X oli toime pannud uue kuriteo katse ajal viibides. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Samas tõi kohus välja, et X-i teo tagajärjed ei olnud karmid ning situatsiooni tekkimisele aitas kaasa kannatanu enda ebakohane käitumine. Küll aga kuivõrd käesoleva otsuse näol oli tegemist kriminaalasjaga, kus X-i süüdistatakse lisaks KarS § 263 kohase teo toimepanemisele ka kahe teise koosseisu alusel, iseloomustab X-i käitumismustrit hoolimatu suhtumine õiguskorda ja kaasinimeste õigustesse. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust, kuid põhjendatud oli kohtu hinnangul karistuse mõistmine sanktsiooni alammäära juures, ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kuus kuud.

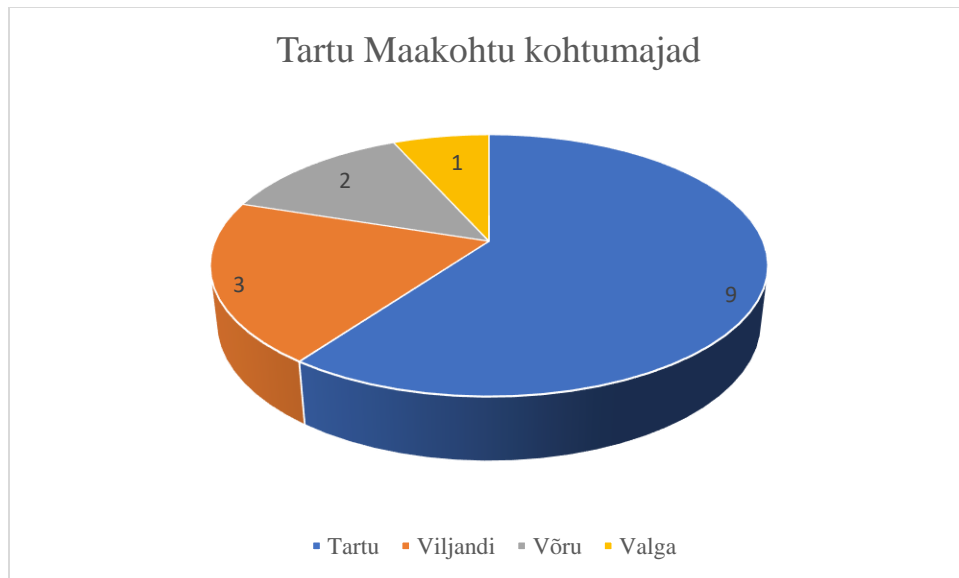
Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-21-7843 seisnes süüdistuse sisu selles, et X vehkis avalikus pargis alaealiste kannatanute suunas noaga ning liikus nuga käes kannatanute suunas, neid

samal ajal pidevalt solvates ning ähvardades. Sündmuse tunnistajaks olid ka teised inimesed, kes olid juhtunud häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 2 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. X-i on varem korduvalt nii kriminaal- kui väärteokorras karistatud. Lisaks võttis kohus arvesse teo toimepanemise asjaolusid: X pani oma teo toime keset päeva pargis ning laste mänguväljaku vahetus läheduses, kus ta lisaks noaga ähvardamisele ka ropendas ja pudeleid loopis. Kohtu hinnangul süüid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Kuigi süütegu oli toime pandud alaealiste juuresolekul, on see KarS § 58 lg 1 p 13 kohaselt raskendavaks asjaoluks ainult isikuvastaste süütegude ehk KarS 9. peatükis loetletud süütegude puhul – KarS § 263 koosseis isikuvastaste süütegude alla aga ei kuulu. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd selle vastu räägib X-i üldine lugupidamatus õiguskorra vastu, ning lisaks puuduvad X-il selleks piisavad rahalised vahendid. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 2 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat ja kuus kuud.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-22-875 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kortermaja trepikojas viibides kannatanut korduvalt jalgadega keha piirkonda. Samal ajal viibis toimunu läheduses ka teisi inimesi, kes nägid juhtunut pealt ning olid sellest häiritud. Seega leidis kohus, et X-i käitumine rikkus KorS § 55 lg 1 punktis 1 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõudeid ning kvalifitseeris X-i teo avaliku korra raske rikkumisena KarS § 263 lg 1 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Kuigi X-i on varem kahtlustatud vägivalda süüteo toimepanemises, lõpetati kriminaalmenetlus tema suhtes ning kohus nentis, et seda hetkel X-i iseloomu hindamisel arvesse võtta ei saa. Kohtu hinnangul süüid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. X-i poolt toime pandud teo asjaolud andsid kohtu hinnangul aga ainest karmimaks karistuseks: X lõi naissoost kannatanut korduvalt, sealjuures ka kannatanu maha kukkudes. Karistuse liigi osas välistas kohus seega rahalise karistuse ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta, kuid vabastas X-i seoses tema isikust tulenevatel põhjustel karistuse kandmisest tingimisi.

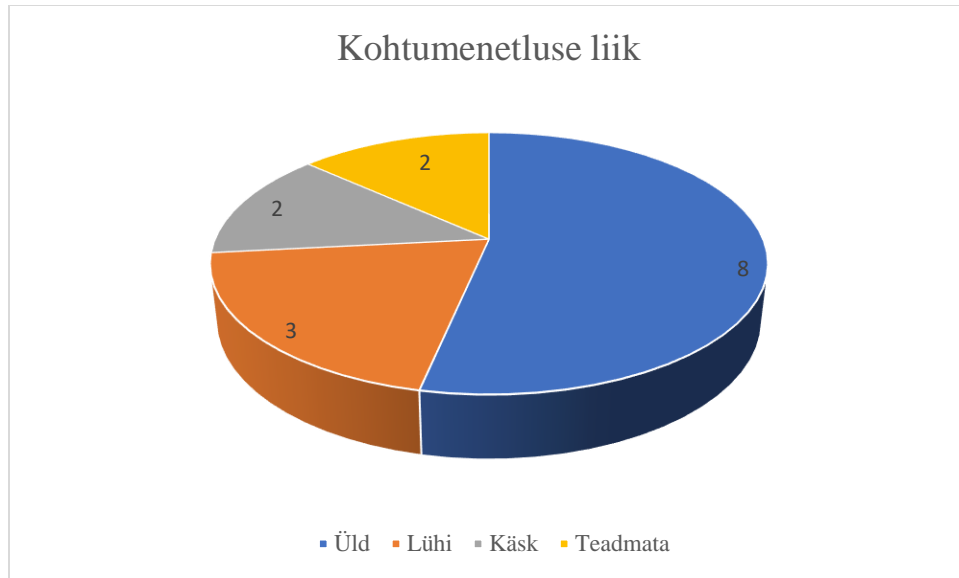
### 3.3. KarS § 121 alusel tehtud kohtuotsuste karistuse mõistmise põhjendused

Nagu varasemalt välja toodud, oli valimit vähendades ajaperioodil 1.01.2018 – 1.01.2023 KarS § 121 alusel tehtud põhjendusega kohtuotsuste arvuks 15. Nendest 15st otsusest olid pea kaks kolmandikku tehtud Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas, kuid valimisse mahtusid ka Tartu Maakohtu Viljandi kohtumajas, Tartu Maakohtu Võru kohtumajas ning Tartu Maakohtu Valga kohtumajas tehtud otsused.



Joonis 3. Tartu Maakohtu kohtumajad.

15st otsusest olid küll üheksa edasi kaevatud, kuid kaheksal juhul jättis ringkonnakohus apellatsiooni rahuldamata ning ühel järelejäänud juhul ei puudutanud apellatsioon käesoleva magistratööga seotud teemade ringi. Ühelgi juhul ei puudutanud apellatsioon nagunii KarS § 121 alusel karistuse mõistmise põhjendust ning seetõttu neid käesolevas magistratöös ei käsitleta. Lahenditest enamik on tehtud üldmenetluses, kuid mõned siiski ka lühimenetluses ning käskmenetluses, kahel juhul pole menetluse liiki otsuses mainitud.



Joonis 4. Kohtumenetluse liik.

Otsustest üks on tehtud 2018. aastal, viis 2019. aastal, viis 2020. aastal, üks 2021. aastal ning kolm 2022. aastal.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-17-10925 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi vastastikuse sõneluse käigus ühe korra kummist voolikuga kannatanule pähe, millega tekitas talle tervisekahjustusena lahtise peahaava. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmisest väiksem. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Samuti tõi kohus välja, et X on varem kriminaalkorras karistamata ning kannatanule tekitatud tervisekahjustus oli kergemat laadi. Karistuse liigi osas pidas kohus seega sobilikuks rahalist karistust ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 121 lg 1 kohase teo toimepanemise eest rahalise karistuse 100 päevamäära ulatuses, kuid vabastas X-i seoses tema isikust ning teo toimepanemise asjaoludest tulenevatel põhjustel karistuse kandmisest tingimisi.

Tartu Maakohtu Viljandi kohtumaja lahendis 1-18-7457 seisnes süüdistuse sisu selles, et X vigastas esimeses episoodis oma elukaaslase mõlema käe pöidlaid noaga ning teises episoodis lõi oma elukaaslasele rusikaga näkku. Kaks episoodi vahel lahkus kannatanu X-i juurest, kuid tuli siis jälle tagasi. Seega kvalifitseeris kohus X-i teod kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 2 ning 3 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. X oli kriminaalkorras varasemalt karistamata, kuid käesoleva otsuse näol oli

tegemist kriminaalasjaga, kus X mõistetakse süüdi lisaks KarS § 121 kohase teo toimepanemisele ka tapmiskatses KarS § 114 lg 1 p 2 alusel. Lisaks oli kehaline väärkohtlemine toime pandud lähisuhtes ja korduvalt. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Seega pidas kohus kohaseks karistusliigiks vangistust ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2, 3 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat kuus kuud.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-18-8968 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi lähisugulasest kannatanule korduvalt rusikaga näopiirkonda, mille tulemusena tekkisid kannatanu mõlemale õlavarrele ning põsele hematoomid ja huulele marrastused. Varasemalt oli X peksnud ka teist kannatanut. Kohus kvalifitseeris seega X-i teo kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 2 ning 3 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. X on varasemalt kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüd kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd raskendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda teo toime panemine kõrges eas isiku suhtes. Lisaks leidis kohus, et X-i poolt toime pandud teo asjaolud andsid ainekarmimaks karistuseks: kannatanud olid X-i ema ja kasuisa ning kummalgi korral ei piirdunud X valu tekitamisega. Karistuse liigi osas välistas kohus rahalise karistuse kohaldamise. Kohus jõudis aga seisukohale, et põhjendatud on X-ile vangistuse mõistmine sanktsiooni alumise kolmandiku ulatuses ning seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2, 3 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta kuus kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-18-9765 seisnes süüdistuse sisu selles, et X, olles kinnipeetav, lükkas kinnipidamisasutuses viibides kambri raudust selliselt, et uksepiit tabas kaaskinnipeetavast kannatanu käsivart ja keha. Kuivõrd X viibis kinnipidamisasutuses juba KarS § 121 alusel toime pandud süüteo eest, kvalifitseeris kohus X-i teo kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 3 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü oli keskmisest väiksem. X-i on varem karistatud kriminaalkorras kahel korral. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda kannatanuga leppimine. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd see ei ole varasemalt tulemust andnud ning teiseks viibib X kinnipidamisasutuses, kus tal püsiv sissetulek nagunii puudub. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 3 sanktsiooni alammäära lähedase karistuse: vangistuse neli kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-19-1440 seisnes süüdistuse sisu selles, et X, olles kinnipeetav, ründas kinnipidamisasutuses viibides kaaskinnipeetavast kannatanut, lüües vähemalt neljal korral tema vasakut näopoolt ning keha. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. X-i on varem kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Samas arvestas kohus asjaoluga, et X polnud ise oma tegu hukka mõistnud ja eitab seda. Karistuse liigi osas leidis kohus, et põhjendatud on X-i karistamine vangistusega sanktsiooni keskmises määras, mistõttu mõistis X-ile karistuseks KarS § 121 lg 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kuus kuud.

Tartu Maakohtu Valga kohtumaja lahendis 1-19-6807 seisnes süüdistuse sisu selles, et X haaras kannatanult käega juustest kinni ja lõi teda rusikaga korduvalt näkku, tabades vähemalt ühe löögiga ka kannatanu silma, millega põhjustas kannatanul füüsilist valu ja tervisekahjustusena parema silma kinni paistetamise ja paistetuse põsel. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. X-i on varem kriminaalkorras vägivallakuriteo eest karistatud ning ta on pannud toime uue kuriteo katseajal viibides. Kohtu hinnangul süüd kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd raskendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda teo toime panemine kõrges eas isiku suhtes. Karistuse liigi osas leidis seega kohus, et X-i karistamine rahalise karistusega ei ole põhjendatud, kuivõrd selle vastu räägib teo raskus ja X-i süü suurus, samuti puudus X-il töökoht. Seega pidas kohus kohaseks karistusliigiks vangistust ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 121 lg 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üksteist kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-19-6878 seisnes süüdistuse sisu selles, et X kasutas korduvalt lähisuhtes füüsilist vägivalda, mis seisnes selles, et lõi kannatanut rihmaga pea- ja kehapiirkonda ning tõstis kaelast. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. X-i pole varem kriminaalkorras karistatud. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Kohus võttis arvesse, et X kasutas ära enda jõupositsiooni ja tekitas kannatanule korduvalt valu, kuid samas tõsisemaid vigastusi ta ei tekitanud. Karistuse liigi osas oli küll kohus seisukohal, et X-i distsiplineerimine on põhjendatud vangistusega, kuid põhjendatud on karistuse mõistmine siiski sanktsiooni alammäära läheduses. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2 kohase teo toimepanemise eest vangistuse viis kuud, kuid vabastas X-i seoses tema isikust

tulenevatel põhjustel ning kaalutlusel, et X ja kannatanu ei ela enam koos, karistuse kandmisest tingimisi.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-19-9973 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi esimeses episoodis ühel korral alaealisele kannatanule rusikaga näkku ning teises episoodis lõi voodi peal magavale teisele kannatanule rusikaga ühel korral näkku. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. X-i on ka varem kehalise väärkohtlemise eest karistatud. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Kuivõrd lahend 1-19-9973 leidis käsitlemist ka KarS § 263 koosseisude juures, oli kohtul X-ile karistuse mõistmisel küllaltki samad kaalutlused ka selle koosseisu puhul. Karistuse liigi osas mainis kohus taaskord vaid vangistust, kuid leidis, et põhjendatud on karistuse mõistmine alla keskmise sanktsiooni alumise viiendiku juures. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 3 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-4198 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kannatanut rusikaga pea piirkonda, mille tulemusena murdis kannatanu lõualuu. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Sealjuures on küll lahendi andmete kohaselt X kriminaal- ja väärteomenetluse korras varasemalt karistamata, kuid sellele pole kohus karistuse mõistmise juures tähelepanu juhtunud. Küll aga nentis kohus, et X ründas kannatanut intensiivselt ja kuigi kannatanu taganes ja temast eemaldus, läks kannatanule järgi ja jätkas kannatanu suunas rusikalöökide tegemist, lõpetades kannatanu ründamise alles siis, kui lõpuks kannatanu suunas tehtud löökidest neljas kannatanut pähe tabas. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavaks asjaoluks oli võimalik lugeda X-i puhtsüdamlik kahetsus. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd selle vastu räägivad kuriteo toimepanemise asjaolud, ning lisaks puuduvad X-il selleks piisavad rahalised vahendid. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üks aasta, kuid vabastas X-i karistuse kandmisest tingimisi ning allutas käitumiskontrollile.

Tartu Maakohtu Viljandi kohtumaja lahendis 1-20-3902 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi esimeses episoodis kannatanule rusikaga näopiirkonda ning teises episoodis lükkas kannatanut selja tagant nii, et viimane kukkus pikali ning murdis kaks esihammast. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmisest väiksem. X on

varasemalt kriminaal- ja väärteomenetluse korras karistamata. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas leidis kohus, et X-i distsiplineerimine rahalise karistusega on põhjendatud, kuivõrd X-i on võimalik mõjutada uutest kuritegudest hoiduma kergema karistusliigiga. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 3 kohase teo toimepanemise eest rahalise karistuse 150 päevamäära ulatuses, kuid vabastas X-i karistuse kandmisest tingimisi.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-2167 seisnes süüdistuse sisu selles, et X kasutas elukaaslasest kannatanu vastu vägivalda, väänates kannatanu käsi, surudes sõrmedega silmadesse ning lüües jalaga vastu kannatanu nägu. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele. Kohus tõi välja, et X-i on varem kriminaal- ja väärteokorras karistatud ning ta on pannud toime uue kuriteo katseajal viibides. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Siiski leidis kohus, et X on näidanud üles ükskõikset suhtumist õiguskorda ning et ta ei ole enda jaoks teinud mingisuguseid järeldusi talle mõistetud karistustest. Karistuse liigi osas mainis kohus vaid vangistust, kuid leidis, et põhjendatud on karistuse mõistmine veidi alla sanktsiooni keskmise määra. Seetõttu mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kümme kuud.

Tartu Maakohtu Viljandi kohtumaja lahendis 1-21-2507 seisnes süüdistuse sisu selles, et X tungis kannatanule kallale, haarates viimasel peas olevast mütsist ja juustest kinni ning tõmmates ta enda poole. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü ei ole suur. X on varem kriminaalkorras karistamata. Samuti kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas leidis kohus, et X-i distsiplineerimine rahalise karistusega on põhjendatud. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 1 kohase teo toimepanemise eest rahalise karistuse 100 päevamäära ulatuses.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-21-4807 seisnes süüdistuse sisu selles, et X kasutas füüsilist vägivalda kannatanu suhtes, mis seisnes selles, et X pigistas kannatanut kahe käega kaelast, tekitades kannatanule valu ning kaela muude piirkondade vigastuse. Seega kvalifitseeris kohus X-i teo kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 1 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü ei ole suur. X on varasemalt kriminaal- ja väärteomenetluse korras karistamata. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Kohus juhtis tähelepanu asjaolule, et X-i

vägivaldne käitumine oli tingitud hetkeemotsiooni ajendil ja piirdus ühekordse intsidendiga. Kuriteo toimepanemisest oli möödunud pea kolm aastat ning selle aja jooksul oli X käitunud seaduskuulekalt. Karistuse liigi osas leidis maakohus, et rahalise karistusega X-i distsiplineerimine ei oleks eesmärgipärane, kuivõrd X-il puuduvad selleks piisavad rahalised vahendid. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 1 kohase teo toimepanemise eest vangistuse üheksa kuud, kuid vabastas X-i seoses tema isikust ning teo toimepanemise asjaoludest tulenevatel põhjustel karistuse kandmisest tingimisi.

Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahendis 1-22-1287 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi esimeses episoodis kannatanut rusikaga pea piirkonda, mille tagajärjel kannatanu kukkus pikali. Seejärel kägistas X lamavat kannatanut tema selja peal istudes. Teises episoodis lõi X korduvalt rusikaga näkku teisele kannatanule ja kägistas kannatanut kaelast. Kolmandas episoodis lõi X kolmandale kannatanule korduvalt rusikatega näkku, pähe ja kuklasse ning ühel korral põlvega näkku. Kohus kvalifitseeris seega X-i teo kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 3 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. X-i on varasemalt vägivaldallakuritegude toimepanemise eest kriminaalkorras karistatud ning kõik kolm kuriteoepisoodi oli X toime pannud katseajal viibides. Seetõttu leidis kohus, et X ei ole teinud mõistetud karistustest ja talle kohtuotsustega antud võimalusest jätkata elu vabaduses mingeid järeldusi. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud. Karistuse liigi osas pidas kohus vajalikuks distsiplineerida X-i vangistusega, Kuivõrd esimese kuriteoepisoodi puhul oli ajavahemik toimepandud kuriteo ja karistuse mõistmise vahel riigi viivitamise tõttu jäänud pikaks, pidas kohus võimalikuks selle episoodi eest mõista lühemaajalise vangistuse. Seega mõistis kohus X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 3 kohaste tegude toimepanemise eest esimeses episoodis vangistuse viis kuud ning teises ja kolmandas episoodis vangistuse kaks aastat neli kuud.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-22-2412 seisnes süüdistuse sisu selles, et X lõi kannatanule neli korda noaga jalgade piirkonda. Sellega tekitas X kannatanule füüsilist valu ja tervisekahjustused. X ja kannatanu olid seejuures pikaajaliselt ühist elamispinda jaganud. Kohus kvalifitseeris seega X-i teo kehalise väärkohtlemisena KarS § 121 lg 2 p 2 ning 3 järgi. Karistuse mõistmisel viitas kohus KarS §-s 56 loetletud asjaoludele ning leidis, et X-i süü on keskmine. Kohus tõi välja, et X-i on varem kriminaalkorras vägivaldallakuriteo eest karistatud ning ta on pannud

toime uue kuriteo katseajal viibides. Kohtu hinnangul süüd raskendavaid asjaolusid antud teo puhul ei esinenud, kuid süüd kergendavaks asjaoluks sai lugeda X-i puhtsüdamliku kahetsuse. Sealjuures leidis kohus aga, et eelnev tingimisi mõistetud karistus ei pannud X-i oma mõtlemises ja käitumises korrektiive tegema. Seetõttu pidas karistuse liigi osas kohus vajalikuks distsiplineerida X-i vangistusega, ning mõistis X-ile karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2, 3 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat.

### **3.4. Võrdlused**

#### **3.4.1. Avaliku korra raske rikkumine ja kehaline väärkohtlemine**

Ajaperioodil 01.01.2018 – 01.01.2023 on Tartu Maakohtu kohtud KarS § 263 kohase avaliku korra raske rikkumise kvalifitseerinud valdavalt KarS § 263 lg 1 p 1 alusel: nii on 16st valimis olnud lahendist 14nel juhul rikkunud süüdimõistetu kohtu hinnangul avalikus kohas käitumise üldnõudeid vägivallaga ning vaid kahel juhul on avaliku korra raske rikkumine toime pandud relva või relvataolise esemega ähvardades ehk KarS § 263 lg 1 p 2 järgi. Ühel korral<sup>176</sup> on kohus kvalifitseerinud süüdimõistetu teo aga ka mõlema lõike alusel. Selline koosseisude jagunemine on ka mõistetav, kuivõrd Riigikohtu<sup>177</sup> seisukoha järgi langevad KarS § 263 lg 1 p 1 alla muu hulgas sellised kaasused, kus toime on pandud vägivald (sh ähvardamine) relva või relvana kasutatavat muud eset kasutades. Riigikohtu hinnangul on seega KarS § 263 lg 1 p 2 puhul kahjustatavaks õigushüveks üksnes avalik kord kui kollektiivne hüve. Valimis olnud lahenditest on kohus ühel juhul<sup>178</sup> muutnud prokuröri kuriteo kvalifikatsiooni KarS § 263 lg 1 punktilt 2 KarS § 263 lg 1 punktile 1 olukorras, kus süüdimõistetu tulistas relvataolisest esemest kannatanu suunas paukpadrunitega kaks lasku. Sealjuures oli kvalifikatsiooni muutmise põhjuseks maakohtu hinnangul see, et esiteks oli kohtualuse tegevus suunatud konkreetse kannatanu vastu (st rikutud oli midagi enam kui kollektiivset õigushüve) ning teiseks polnud paukpadrunitega püss ei relv ega relvana kasutatav muu ese, kuivõrd sellega pole võimalik vähemalt tulistades teisele inimesele tervisekahjustust tekitada (kuigi ähvardamiseks kasutamisel on see igati sobiv). Samas on kohus aga olukorras<sup>179</sup>, kus kohtualune ähvardas kaupluses viibides müüja suunas noaga ja kasutas väljendit „anna mu asjad, mul on nuga“, nõustunud prokuröri kvalifikatsiooniga teo KarS § 263 lg

---

<sup>176</sup> TMKo 1-18-433.

<sup>177</sup> RKKKo 1-18-7276.

<sup>178</sup> TMKo 1-21-4407.

<sup>179</sup> TMKo 1-17-7583.

1 p 2 kohaselt, kuigi müüja näol oli tegemist konkreetse kannatanuga ning ähvardamisel kasutas kohtualune sellist nuga, mis täidab relvana kasutatava muu eseme nõuded. Samuti jõudis kohus teises lahendis<sup>180</sup> seisukohale, et prokuröri kvalifikatsioon KarS § 263 lg 1 p 2 kohaselt oli korrektne olukorras, kus kohtualune vehkis kannatanute suunas noaga ning liikus nuga käes hoides kannatanute suunas. Antud olukorras oli samuti võimalik tuvastada midagi enam kui oht kollektiivsele õigushüvele ning ähvardamisel kasutas kohtualune samuti nuga. Seega võib järeldada, et Tartu Maakohtu kohtumajade praktika on olnud KarS § 263 lg 1 p 1 ja 2 kvalifikatsioonide erisusi määratledes vastukäiv.

Vägivallaga avaliku korra raske rikkumine on valimis olnud lahendite kohaselt seisnenud peamiselt kannatanute kehalises väärkohtlemises: nii on KarS § 263 lg 1 p 1 kohase avaliku korra rikkumise vägivallaga koosseisu täitnud nii kannatanu rusikaga näkku löömine<sup>181</sup>, aga ka kannatanul juustest kinni võtmine ning asfaldile viskamine<sup>182</sup> ja raudlatti kasutades korduvalt kannatanule keha piirkonda löömine.<sup>183</sup> Samuti leidis kohus, et vägivalla konstrueerib juba ka kannatanu käest jõuga enda poole tõmbamine.<sup>184</sup>

Ajaperioodil 01.01.2018 – 01.01.2023 on magistritöö autori poolt koostatud juhuslikus valimis Tartu Maakohtu kohtute otsustes sisalduvate KarS § 121 kohase kehalise väärkohtlemise koosseisudes valdavalt domineerinud kvalifitseerivad koosseisud. Kui KarS § 121 lg 1 alusel on kohtud süüdi mõistnud kohtualuse neljal korral, siis KarS § 121 lg 2 p 1 ehk vähemalt neljanädalalise tervisekahjustuse tekitamise puhul on seda tehtud kahel korral, ainult KarS § 121 lg 2 p 2 ehk lähi-või sõltuvussuhte puhul kahel korral ning ainult KarS § 121 lg 2 p 3 ehk korduvuse puhul neljal korral. Üllatavalt sage oli seejuures aga kohtualuste süüdimõistmine KarS § 121 lg 2 punktide 2 ja 3 alusel koos: nii juhtus valimis olnud 15st lahendist kolmel korral.

Enamasti on seisnenud kehaline väärkohtlemine siiski kannatanute tervise kahjustamises: nii on tervisekahjustuse tekitamiseks KarS § 121 mõttes loetud sellist ilmset juhtumit, kus kannatanule on löödud rusikaga näkku ning murtud selle tulemusena ta lõualuu<sup>185</sup> kui ka juhtumit, kus süüdistatav pani tüli käigus taskunoa kannatanu kõrile, mille peale kannatanu lükkas süüdistatava

---

<sup>180</sup> TMKo 1-21-7843.

<sup>181</sup> TMKo 1-19-9973.

<sup>182</sup> TMKo 1-20-9456.

<sup>183</sup> TMKo 1-18-10315.

<sup>184</sup> TMKo 1-19-9151.

<sup>185</sup> TMKo 1-20-4198

endast eemale ning süüdistatav vigastas kannatanu käsi noateraga<sup>186</sup>. Samas jõudis valimisse siiski ka paar valu tekitanud kehalise väärkohtlemise süüteo koosseisu. Nii oli näiteks lahendis 1-19-6878, kus süüdistatav tõstis ühes episoodis last kaelast, tekitades viimasele valu, või lahendis 1-21-2507, kus süüdistatav tõmbas kannatanut juustest enda poole.

### 3.4.2. Tegu

Nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 alusel tehtud kohtulahendite põhjendusi lugedes saab väita, et kohtud arvestavad süüdimõistetud süü suuruse üle otsustamisel enamasti toimepandud teo asjaolusid ning selle tagajärgi kannatanutele. Nii leidis kohus sageli, et süüid vähendavaks asjaoluks on teole eelnev kannatanu ja süüdistatava konfliktiseisund. Lahendis 1-20-1479 nentis kohus näiteks, et „Ühtlasi võib asuda seisukohale, et kannatanu löömine kohtualuse poolt oli nende omavahelise suhtluse kulminatsiooniks – nii süüdistatav kui ka kannatanu on nentinud, et sellele eelnes nende omavaheline suhtlus, mille iseloomustamiseks kasutas kannatanu sõna „sõnelus“.“. Lahendis 1-20-9456 juhtis aga kohus tähelepanu asjaolule, et „konfliktsituatsiooni tekkimisel omas käivitavat rolli ka kannatanu enda ebakohane käitumine ehk solvav kõnepruuk süüaluse suhtes.“. Süüdistatava süü oli kohtu hinnangul väiksem ka olukorras<sup>187</sup>, kus kannatanu jaoks ei olnud „kohtumenetlus tema enda esmane valik, vaid ta esialgu lootis tekkinud olukorra süüdistatavaga omavahel lahendada“. Samas on kohus lugenud süüid suurendavaks asjaoluks aga olukorda, kus kannatanuks on kohtualusele täiesti võõras isik, kes pole oma tegevusega kuidagi süüdistatava isiklikku sfääri mõjutanud: nii oli see lahendis 1-19-9262, kus kannatanu enne süüdistatava poolset rünnet vaid „toimetas rahulikult alarmipuldi juures löömise momendil“ ning lahendis 1-20-4575, kus süüdistatav ründas endale varasemalt tundmatut kannatanut.

Samuti leidis kohus sageli, et süü ulatust mõjutavaks asjaoluks on nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul süüdistatava poolt kasutatud vägivalda raskusaste. Nii on olukordades, kus kohtualune on kasutanud kannatanute suhtes intensiivset vägivalda, kohtud hinnanud süüdistatava süü ulatust palju suuremaks. Näiteks lahendis 1-22-875 leidis kohus, et „Süüdistatava süüid suurendab tema kasutatud vägivalda laad ja raskus, samuti /./.. Kuigi tuvastatud pole, et kannatanul oleks tekkinud mõni pikemaajalisem tervisekahjustus, on tegemist olnud üsna jõhkra vägivaldaga. Süüdistatava kasutatud vägivald ei piirdunud ühekordse käitumisaktiga, vaid ta lõi naisterahvast

---

<sup>186</sup> TMKo 1-18-7457.

<sup>187</sup> TMKo 1-20-2314.

kannatanut korduvalt, kusjuures just jalaga. Ta jätkas kannatanu suhtes vägivalda kasutamist veel ka pärast seda, kui kannatanu oli juba ühel korral kukkunud ja püsti tõusnud ning lõi jalaga isegi uuesti maha kukkunud inimest.“. Tartu Maakohtu lahendis 1-22-1287 leidis kohus samuti, et „Süüd suurendab süüdistatava kasutatud vägivalda laad ja intensiivsus. Süüdistatava poolne vägivald ei ole seisnenud kunagi ühekordses käitumisaktis, vaid ta on lisaks löömisele kahte kannatanut ka kägistanud.“.

Nagu on kohtud pidanud süüd suurendavaks intensiivset vägivalda, on väiksema intensiivsusega vägivald aga leidnud käsitlemist süü suurust vähendava asjaoluna. Seda nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul. Nii on kohus lahendis 1-18-2766 leidnud, et süüdistatava süü ei ole suur, sest „Kannatanule tekitatud kahju ei olnud suur – vigastused olid väikesed ning ei mõjutanud olulisel määral kannatanu edasist elukorraldust.“. Samuti on kohus nentinud seda lahendis 1-17-10925: „Samas tuleb arvestada sellegagi, et ehkki süüdistatava tegevus põhjustas kannatanule kehavigastuse, ei olnud see raske, kuuludes oma laadilt kergemate hulka.“. Maakohus ei leidnud, et süüdistatava süü oleks olnud keskmisest suurem, ka lahendis 1-19-6878, kus kohtu seisukohal oli kasutatud vägivald pigem kerge: „Löömise tagajärjel tundis laps valu, rihmaga löömisel tekkisid verevalumid, kuid tõsisemaid vigastusi, mis oleksid tinginud meditsiiniabistuse vajaduse, süüdistatav ei tekitanud.“.

Samuti on pidanud kohus süü ulatust mõjutavaks asjaoluks kannatanu positsiooni ning seda, kas kannatanul oli võimalik rünnet tõrjuda ning ennast võimalusel kaitsta või ei. Nii on kohus asjas 1-19-9973 leidnud, et süüdistatava süüd suurendab asjaolu, et kannatanuks oli temast palju noorem ning kõhetu alaealine ning samuti asjaolu, et rünne toimus kannatanu vastu ajal, mis ta magas, st kannatanul puudus reaalne võimalus ründe tõrjumiseks ning enda kaitsmiseks. Ka lahendis 1-20-4198 on kohus leidnud, et täisealistest kannatanu ja süüdistatava jõudude vahekord oli äärmiselt ebavõrdne, ning see suurendas süüdistatava teo ebaõiglust. Ka selja tagant toimunud rünnak suurendab süüdistatava süüd: lahendis 1-18-10315 leidis kohus, et „selja tagant toimunud rünnak kannatanu vastu oli argpükslik ja kannatanu jaoks täiesti ootamatu, mistõttu ei saanud viimane kuidagi end kaitsta või vähemasti kahju kandmiseks vaimselt ette valmistuda“.

Lisaks on kohus pidanud süüd suurendavaks asjaoluks ka seda, kui süütegu on toime pandud rohkem kui ühe kannatanu suhtes. Seda on kohus teinud näiteks lahendis 1-18-433, kus süüdistatav

sooritas kaks rünnet, sealjuures kummagi erineva isiku suhtes, ning lahendis 1-18-10315, kus süüdistatav ründas samuti kahte isikut.

Süüd vähendava asjaoluna on kohus samuti leidnud, et oluline on ka süüdistatava käitumine pärast konfliktiolukorra lõppemist. Nii leidis kohus lahendis 1-20-2479, kus nelja kuriteo toimepanija seas pidas ühe süüdistatava süüd olulisel määral väiksemaks kui teiste toimepanijate oma. Seda nimelt põhjusel, et esiteks ei võtnud see konkreetne süüdistatav konfliktist alguses osa, kuid ka seetõttu, et tema ei põgenenud erinevalt kõikidest teistest osalistest sündmuskohalt pärast konflikti lõppemist.

Lisaks eelnevale paneb kohus rõhku süü ulatuse määratlemisel ka süüteo toimepanemise ajale ja kohale. Nii seisab Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-21-7843, et süüteo toimepanemine päevasel ajal pargis ning laste mänguväljaku vahetus läheduses on süüdistatava süüd suurendav asjaolu. Samuti on süüdistatava süüd suurendanud teo toimepanemise kohana kortermaja trepikoda<sup>188</sup>, kus „eelduslikult peaks olema väga turvaline ja ükski inimene ei tohiks kuritegeliku rünnaku ohvriks sattuda“. Samamoodi on aga kohus leidnud teises lahendis<sup>189</sup>, et süüteo toimepanemine varahommikul baari juures ütleb järgmist: „././ et niisuguses kohas sellisel ajal midagi sellist aset leiab, on mõnes mõttes ette aimatav ja sellest lähtuvalt on ka teo ebaõigus väiksem, kui see oleks toimunud nt lasteaias (lapsevanemate tüli tõttu), sümfooniaorkestri kontserdil vms“. Siinkohal leiab käesoleva magistritöö autor, et kuigi mingil määral on süüteo toimepanemise aja ning kohaga arvestamine süü suuruse määratlemisel arusaadav ning vajalik, ei tohiks see element omada siiski märgatavat rolli süü ulatuse küsimuse määratlemisel: vägivaldaga konflikti lahendamine ei tohi ühelgi juhul olla aktsepteeritav ning vägivald kahjustab kannatanut igal juhul, leidku see aset mistahes kohas ja kellaajal.

Samuti on enam kui pooltes lahendites nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul kohtualuse teoga seotud või lausa selle katalüsaatoriks eelnev temapoolne alkoholi või narkootilise aine tarvitamine. Nii oli näiteks lahendis 1-19-9262, kus süüdistatav oli teo toimepanemise hetkel alkoholijoobes ning Tramadoli ehk tugevatoimelist valuvaigistit tarvitanud.

---

<sup>188</sup> TMKo 1-22-875.

<sup>189</sup> TMKo 1-18-10315.

Kui enamikes lahendites on siiski kohus süüdistatava poolset alkoholi või narkootiliste ainete tarbimist lihtsalt maininud ning süü ulatuse küsimuse juures see erilist kaalu omanud ei ole, siis Tartu Maakohtu Võru kohtumaja lahend 1-18-8968 erineb nendest teistest oluliselt. Mainitud otsuses on kohus arutanud süüdistatava joobeseisundi mõju tema käitumisele. Antud asjas viidi läbi ka süüdistatava kohtupsühhiaatriline ekspertiis, mis tõi välja alkoholisõltuvuse. Kohtu hinnangul võis aga süüdistataval olla pärast nädalate pikkust järjest alkoholi tarvitamist teo toimepanemise ajal äge intoksikatsioon Rahvusvahelise Haiguste Klassifikatsiooni<sup>190</sup> 10. versiooni kood nr F10 tähenduses. Nii on kohus leidnud, et süüdistatav ei olnud oma joobe tõttu võimeline oma käitumist juhtima ning on seda võtnud arvesse süüdistatavale karistuse mõistmisel. Kohus viitab oma argumentatsioonis järgnevale: „KarS § 36 aga ei muuda seda, et väga tugevas intoksikatsiooniseisundis ehk (ajutise) psüühikahäirega inimene ei suuda tihtipeale oma käitumist õigusega kooskõlas olevalt juhtida. Seetõttu on tema teo ebaõigus väiksem kui inimesel, kelle selline juhtimisvõime olemas on.“. Selleks, et alkoholi joovet käsitleda süüvõimet vähendavana, oleks ekspert pidanud näitama, et tegemist oli olulise psüühikahäirega. Hetkel aga tundub, et kohtunik on jätnud tähele panemata, et F10 on selles klassifikatsioonis lai situatsioonide spekter, ulatudes ägedast intoksikatsioonist (F10.0) psüühikahäireni (F10.7). Äge intoksikatsioon võib ulatuda seejuures tüsistusteta ägedast intoksikatsioonist (F10.00) kuni patoloogilise intoksikatsioonini (F10.07). Kohtuotsuse kohaselt piirdus ekspert viitega alkoholisõltuvusele. Selleks, et äge intoksikatsioon võiks olla aluseks karistuse kergendamiseks, oleks vaja, et oleks tuvastatud mõni oluline ägeda intoksikatsiooni tüsistus. Hetkel ei anna kohus aga sellise viitega klassifikatsioonile F10 ja ägedale intoksikatsioonile siiski mingit põhjendatud alust karistuse kergendamiseks.

### **3.4.3. Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud**

Karistust kergendavate ning raskendavate asjaolude esinemist analüüsisid Tartu Maakohtu kohtud peaaegu igas valimis olnud lahendis: 31st analüüsitud lahendis oli kohus analüüsinud nende asjaolude esinemist 30nes. Kohtud leidsid, et karistuse mõistmisel kohaldub mõni KarS § 57 lõikes 1 mainitud karistust kergendav asjaolu neljal juhul KarS § 263 ning kolmel juhul KarS § 121 puhul. Kuigi KarS § 57 lg 2 kohaselt on võimalik kohtul arvesse võtta karistust kergendava

---

<sup>190</sup> Rahvusvaheline Haiguste Klassifikatsioon. Peatükk V: F00 – F99. Psüühika- ja käitumishäired. Psüühikoaktiivsete ainete tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired. - <https://rhk.sm.ee/> (17.04.2023).

asjaoluna ka asjaolu, mida pole antud paragrahvi eelmises punktis loetletud, siis kohtud seda võimalust siiski ei kasutanud.

Peamiseks kergendavaks asjaoluks, mida Tartu Maakohtu kohtumajad kohtualuste süü suuruse hindamisel arvesse võtsid nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul, oli KarS § 57 lg 1 p 3 kohane süüdistatava puhtsüdamlik kahetsus. Nii on Tartu Maakohus Tartu kohtumaja lahendis 1-20-2314 tunnistanud kohtualuse puhtsüdamliku kahetsuse olemasolu järgmistel asjaoludel: „/./ avaldas kohtuistungil kahetsust toimunu suhtes. Ka kahtlustatavana ülekuulamisel väljendas süüdistatav kahetsust oma teo osas ning avaldas, et ta saab aru, et vägivald ei ole asjade lahendamise viis. /./ tunnistas, et ta käitus valesti.“. Samas on kohus leidnud<sup>191</sup> ka, et kohtualuse puhtsüdamlik kahetsus on ebasiiras: „/./ on küll käinud hiljem baaris vabandamas ja kahjude hüvitamist arutamas. Kohtuistungil avaldas süüdistatav aga, et tegi teatrit natuke, et on süüdi ja vabandust palus ta selleks, et saada kannatanu silmis usaldust.“ ning seega keeldus kohus seda KarS § 57 lg 1 p 3 alusel kergendava asjaoluna arvesse võtmast. Samuti on kohus leidnud näiteks lahendis 1-20-9456, et kohtualuse puhtsüdamlik kahetsus ei ole olnud õige aspekti suhtes: „/./ Kohtus väljendas /./ toimepandu pärast küll kahetsust, kuid üksnes sellest küljest, et aset leidnud situatsioon on pöördunud temavastaseks süüdistuseks.“. Samas on magistritöö autori hinnangul sageli kohtute põhjendustes jäänud ikkagi vajaka sügavamast analüüsist, milles kohtualuse puhtsüdamlik kahetsus seisnes: mitmel juhul on kohus küll nentunud KarS § 57 lg 1 p 3 asjaolude esinemist, kuid pole põhjalikumalt argumenteerinud, kuidas süüdistatava käitumine seda väljendas.

Kuigi mitmes lahendis on kohus maininud, et süüdistatav ja kannatanu on omavahel mingil määral leppinud või et kohtualune on kannatanu ees vabandanud, ei ole kohus sageli lugenud asjaolu siiski KarS § 57 lg 1 p 9 kohase kannatanuga leppimise koosseisu täitvaks. Nii on kohus leidnud<sup>192</sup>, et „/./ ühelauselist vabandust kannatanu ees viimases sõnas ei saa käsitleda vastutust kergendava asjaoluna. Süüdistatav pole kohtueelses menetluses oma süüd tunnistanud ega väljendanud mingilgi viisil, et ta kahetseks siiralt toimepandut.“.

---

<sup>191</sup> TMKo 1-20-2200.

<sup>192</sup> TMKo 1-19-9262.

Samuti on ühes lahendis<sup>193</sup> tulnud ette ka KarS § 57 lg 1 p 2 kohane kahju vabatahtlik hüvitamine, mille kohta nentis kohus järgmist: „Kohus võttis istungil tõendina vastu SEB-panga maksekorralduse, millest nähtuvalt tasus ././ (s.o pärast kohtu alla andmist, kuid enne kohtuistungit) märgitud varalise kahju hüvitise. Pidades silmas, et kõnealune asjaolu väljendab ././ soovi hüvitada kannatanule tekitatud kahju, esineb praeguses asjas ka karistust kergendav asjaolu.“.

Kohtud leidsid, et karistuse mõistmisel kohaldub mõni KarS § 58 lõikes 1 mainitud karistust raskendav asjaolu kahel juhul KarS § 263 ning samuti kahel juhul KarS § 121 puhul.

Ainsaks raskendavaks asjaoluks, mida Tartu Maakohtu kohtumajad kohtualuste süü suuruse hindamisel arvesse võtsid KarS § 263 koosseisude puhul, oli KarS § 58 lg 1 p 10 kohane süüteo toimepanemine grupi poolt. Nii on kohus teinud näiteks Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendites 1-20-2479 ning 1-20-4575. Ainsaks raskendavaks asjaoluks, mida Tartu Maakohtu kohtumajad kohtualuste süü suuruse hindamisel arvesse võtsid KarS § 121 koosseisude puhul, oli KarS § 58 lg 1 p 3 kohane süüteo toimepanemine kõrges eas või abitus seisundis inimese suhtes. Nii on kohus lahendis 1-18-8968 leidnud, et: „././ kannatanu oli kõrges eas KarS § 58 p 3 alt 3 mõttes: vägivallakuriteod nii eakate inimeste vastu on väga harvad ja 71-aastaseks saanu on olnud juba mitmeid aastaid vanaduspensionari saamise eas. Lisaks tuleb kannatanu puhul kõneleda abitust seisundist KarS § 58 p 3 alt 4 tähenduses: esiteks viitab sellele juba kannatanu kõrge iga, aga teiseks tuleb võtta arvesse, et kannatanul oli väga suuri raskusi liikumisega.“. Lahendis 1-19-6807 oli kannatanuks aga vanaduspensionär, kes Riigikohtu lahendist 3-1-1-93-12 tulenevalt kvalifitseerub juba samuti kõrges eas isikuks.

#### **3.4.4. Üld- ja eripreventsioon**

Üldpreventsiooni mõttes lahknevad kohtute lähenemised KarS § 121 ning KarS § 263 koosseisude puhul. Nii on kohtus lahendis 1-19-9262 KarS § 263 koosseisu alusel kohtualusele karistust mõistes selgelt nentinud, et „Lisaks eripreventsioonile peab mõistetav karistus avaldama mõju kogu ühiskonnale ehk täitma üldpreveniivset eesmärki. Igasuguse intensiivsusega füüsilise vägivalla kasutamine arusaamatuste klaarimiseks on lubamatu. Mõistetav karistus peab andma ka ühiskonnale selge signaali selle kohta, et õiguskord taunib avalikus kohas ja asjasse puutumatute

---

<sup>193</sup> TMKo 1-21-4407.

isikute suhtes vägivaldset käitumist otsustavalt.“. Siiski ei tule konkreetsest lahendist kuigivõrd selgelt välja, kas kohus on üldpreventsiooni eesmärgil süüdimõistetu karistust suurendanud või ei.

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja lahendis 1-20-2479 on aga kohus selgelt sidunud üldpreventiivse eesmärgi karistuse karmistamisega. Nimelt on kohus arutanud järgmist: „Karistuse mõistmisel tuleb arvestada õiguskorra kaitsmise huvisid. Tartu on väiksemapoolne rahulik linn ja siin on mitmete kõrgkoolide tõttu palju noori inimesi. Noored pidutsevad ja seega liiguvad rohkem ka pimedal ajal. Kohtu hinnangul on kogukonnale vägagi oluline teadmine, et ööpäevaringselt on võimalik tänavatel turvaliselt liikuda ja neid, kes ettesattuvaid inimesi ründavad, ei kohelda karistusõiguslikult leebelt. Üldpreventiivsed kaalutlused mõjuvad selles asjas karistust suurendavalt.“. Sealjuures juhib magistritöö autor tähelepanu asjaolule, et üldpreventiivsed kaalutlused tulevad valdavalt siiski karistust raskendava asjaoluna kõne alla siis, kui mingi kuriteoliik või teoviis on hakanud laialdaselt levima.<sup>194</sup>

Ka lahendis 1-21-4407 on üldpreventiivne eesmärk viinud kohtu süüdistatava poolt KarS § 263 lg 1 p 1 toime pandud teo eest karistuse karmistamiseni: „Peatudes üldpreventiivsetel kaalutlustusel, märgib kohus samas, et omavaheline arvete klaarimine vägivaldaga pole aktsepteeritav ning teise inimese valimatu peksmine pähe, kehasse ja jalgadesse, millega tekitatakse muu hulgas ohtlik tervisekahjustus, on tõsine kuritegu, mis tuleb otsustavalt hukka mõista.“.

Samuti on üldpreventiivsetele kaalutustele toetumine viinud karmima karistuse mõistmiseni lahendis 1-19-6807, kus kohus on öelnud, et „Lisaks /../ peab mõistetav karistus avaldama mõju kogu ühiskonnale ehk täitma üldpreventiivset eesmärki. Kehalise väärkohtlemise eest mõistetav karistus peab andma ka ühiskonnale selge signaali selle kohta, et õiguskord taunib niisugust käitumist otsustavalt.“.

Samas on kohus lahendis 1-20-2167 süüdistatavale kehalise väärkohtlemise süüteo eest karistust mõistes piirdunud vaid nentimisega, et „Kohus arvestab karistuse mõistmisel ka karistuse üldpreventiivseid eesmärke.“, kuid pole kusagil pikemalt lahti seletanud, milles üldpreventiivsete eesmärkidega arvestamine siis täpsemalt seisnes ning kas need karmistasid või hoopis kergendasid kohtualusele mõistetud karistust.

---

<sup>194</sup> J. Sootak. Sanktsiooniõigus, lk 137.

Eripreventsioonile on Tartu Maakohtu kohtumajade kohtunikud andnud nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul olulise tähenduse. Igas analüüsitud kohtuasjas on seejuures kohus üles loetlenud või vähemalt viidanud süüdistatava varasemale karistatusele (või selle puudumisele) kriminaal- ja väärteokorras.

Nii on kohus nentunud lahendis 1-18-10315, et „Karistuse suurusega seoses ei saa kuidagi jätta arvesse võtmata, et süüdistatavat on vägivallategude eest korduvalt karistatud ja et ta pani käesoleva menetluse esemeks oleva teo toime vaid mõni kuu pärast seda, kui riik talle vastu tuli ja ta ennetähtaegselt talle katseaega kehtestades karistuse kandmiselt vabastas.“. Seega on kohus selgelt võtnud kohtualusele karistuse mõistmisel arvesse tema varasemat karistatust, mis peaks seejuures kohtu mõttekäiku jälgides tooma kaasa süüalusele karmima karistuse mõistmise. Selline mõttekäik on ka arusaadav ning praktikaga kooskõlas, kuivõrd Riigikohus on lahendis 3-1-1-58-13 jõudnud järeldusele, et samalaadseid kuritegusid jätkuvalt toime panevale isikule järjest kergemate karistuste mõistmine ei kaitse õiguskorra huvisid ega mõjuta süüdlast hoiduma õigusrikkumiste toimepanemisest.

Kohtuasjas 1-21-7843 on kohus aga nentunud, et süüdistatava allumine eripreventiivsele mõjule on olnud äärmiselt halb. Nimelt on kohus öelnud, et: „Karistuse määra valikul tuleb kohtul arvestada eripreventiivseid kaalutlusi ehk võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest. ././ süüdistataval on kolm kehtivat kriminaalkaristust ning kaks kehtivat väärteokaristust. Süüdistatav on viibinud katkematult vangistuses, kusjuures süütegusid on ta toime pannud ka vangistuses olles. Käesolevas kriminaalasjas arutluse all olevaid tegusid asus ta toime panema juba pisut vähem kui aasta pärast eelmise karistuse ära kandmist. Seetõttu on põhjendatud asuda seisukohale, et ka pikaajaline reaalne vangistus ei ole talle oodatud mõju avaldanud ega õiguskuulekusele suunanud.“. Selles kohtuasjas on kohus seega jõudnud seisukohale, et eripreventiivne eesmärk peaks karistuse raskusastet kallutama karmima karistuse suunas.

Samas toob varasem karistamatus Tartu Maakohtu kohtupraktikas sageli süüdimõistetule kaasa pigem kergema karistuse mõistmise. Nii on Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja otsuses 1-20-2479 jõutud järgmisele seisukohale: „Süüdistatavad on noored varem karistamata inimesed. Puuduvad alused prognoosida karistuse eripreventiivsele mõjule allumist halvaks.“. Sama on leidnud kohus ka lahendis 1-17-10925: „Kohus on seisukohal, et esmakordselt kuriteo toime pannud isiku suhtes,

olukorras, kus kuriteoga ei ole põhjustatud märkimisväärseid tagajärgi, ei ole karistuse eesmärkide saavutamiseks vajalik valida raskemat karistusliiki, s.o vangistust.“.

### **3.4.5. Karistuse liik**

KarS § 56 lg 2 esimese lause kohaselt võib vangistust võib mõista ainult siis, kui karistuse eesmärke ei ole võimalik saavutada kergema karistusega. Nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul on võimalik karistada teo toimepanijat nii rahalise karistuse kui ka vangistusega. Seega on kohtutel otsustes KarS § 56 lg 2 teise lause kohaselt vangistuse mõistmisel oluline põhistamiskohustus.

Üldjuhul on valimis olnud lahendite puhul nii KarS § 263 kui ka ka KarS § 121 koosseisude puhul kohtud arusaadavalt ja jälgitavalt põhjendanud, miks on nad otsustanud karistada süüdistatavaid eriosa paragrahvis sisalduva kergema karistusliigi asemel vangistusega. Samuti on enamikel juhtudel kohtud põhjendanud karistuse liigi valikut ka teistpidiselt, st andnud ülevaate oma arutluskäigust selle osas, miks on süüdistatavat mõistlik karistada just rahalise karistusega..

Valdavas osas on nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul raskema karistusliigi ehk vangistuse mõistmist mõjutanud ühe aspektina näiteks süüdistatava madal sissetulek. Nii on kohus näiteks lahendis 1-17-7583 toonud vangistuse mõistmisel muuhulgas välja, et süüdistataval on karistusregistri teatise kohaselt hulgaliselt tasumata juba rida väärteoasjades mõistetud rahatrahve. Ka lahendis 1-20-1479 võttis kohus arvesse süüdistatava majanduslikku seisundit: „Kohtuistungil selgus, et käesoleval ajal ei ole ././ tööga hõivatud ././.. Süüdistataval tuleb käesoleva kohtuotsuse alusel hüvitada riigile nii menetluskulud kui ka kannatanule tekitatud kahju. Süüdistatava kaitsja leidis kohtuvaidluses, et rahalise karistuse mõistmine oleks süüdistatavale ülemäära koormav. Siinkohal märgib kohus, et õiguskirjanduse kohaselt peab kohus tõepoolest, kindlustamaks rahalise karistuse täitmisele pööramist, selgitama enne selle mõistmist välja, kas süüdlasel on selle tasumine võimalik. Kui süüdlasel puuduvad võimalused rahalise karistuse tasumiseks, tuleks selle mõistmisest hoiduda.“. Samuti ei karistanud kohus süüdistatavaid rahalise karistusega lahendites 1-18-9765 ning 1-19-1440, kuivõrd mõlemal juhul olid süüdimõistetuteks isikud, kes viibisid parasjagu kinnipidamisasutuses varasemaid karistusi kandmas ning kellel polnud seega püsivat sissetulekut.

Samuti on vangistuse mõistmisel kohus sageli võtnud arvesse nii asjaolu, et süüdistatav pole talle varasemalt mõistetud karistustest õppinud. Nii on kohus lahendis 1-18-433 leidnud, et süüdistatavale on põhjendatud mõista karistuseks just vangistus, kuivõrd varasemalt „Kohus pidas võimalikuks loobuda ././ karistamisest, lõpetada kriminaalmenetlus ja ././ kohustati tegema makse riigile ja kannatanule. See oli esimese võimaluse andmine ././ avaliku korra rikkumise eest - vabaneda karistusest. Süüdistatav seda võimalust ei kasutanud, rahalisi makseid ei tasunud, mistõttu kriminaalmenetlus uuendati.“. Süüdistatava karistamine vangistusega oli kohtu hinnangul põhjendatud ka lahendis 1-21-7843: „Kohus ei pea võimalikuks ././ rahalise karistuse määramist. Sellise karistusliigi vastu räägib nii ././ süü suurus kui ka tema üldine lugupidamatus õiguskorra ning teiste isikute ja nende vara vastu. See nähtub nii tema varasemast käitumisest kui ka käesoleva kriminaalasja aluseks olevatest süütegudest.“. Vastupidiselt on kohtud pidanud aga just süüdistatava varasemat karistamatust teguriks, mis kallutas kohust eelistama süüdimõistetu distsiplineerimist just rahalise karistusega. Nii pidas näiteks lahendis 1-20-2314 kohus piisavaks süüdistatavale rahalise karistuse mõistmist, kuivõrd „././ ei ole varem avaliku korra raske rikkumise eest ega ka üldse kriminaalkorras karistatud. ././ on tunnistanud kuriteo toimepanemist ning avaldanud kahetsust toimunud osas, samuti tunnistanud, et ta käitus valesti ja vägivald ei ole probleemide lahendamiseks õige tegevus. Kõike eelnevat arvesse võttes on kohtu hinnangul võimalik ././ mõjutada uutest samalaadsetest kuritegudest hoiduma kõige kergema karistusliigiga, s.o rahalise karistusega.“.

Samuti on süüdistatavale vangistuse mõistmist mõjutanud ka süüdistatava viibimine katseajal uusi süütegusid toime pannes: nii oli see näiteks lahendis 1-22-1287, kus kohus tõi välja, et „Kuna tegemist on vägivaldiga kasutamisega seotud kuritegude eest korduvalt karistatud isikuga, ei pea kohus võimalikuks ././ karistada kergemaliigise karistuse s.o rahalise karistusega, vaid teda tuleb karistada vangistusega. Kõik kuriteoepisoodid on toime pandud katseajal ././.. Seega ei teinud ././ mõistetud karistustest ja talle kohtuotsustega antud võimalusest jätkata elu vabaduses mingeid järeldusi.“.

Sageli on ka lihtsalt süüdistatava poolt süüteo toimepanemise asjaolud ning isiku teosüü sellise kaaluga, et rahalise karistuse mõistmine süüdistatavale ei ole kohtu hinnangul proportsiooniliselt teo ebaõiglusega. Nii on kohus öelnud näiteks lahendis 1-18-7457, kus „Kohus leiab, et antud kuriteo puhul tingib vangistuse kohaldamise süüteo toimepanemise intensiivsus - lühikese aja vältel pani

süüdistatav kehalise väärkohtlemise toime korduvalt.“. Samuti on kohus leidnud<sup>195</sup>, et süüdistatava karistamise rahalise karistusega kehalise väärkohtlemise eest välistab olukord, kus süüdistatav tekitas kahele isikule tervisekahjustused ning seda olukorras, kus mõlemad kannatanutest olid süüdistatavale lähedased isikud ning üks nendest lisaks ka kõrges vanuses ning liikumisraskustega. Ka lahendis 1-19-6878 pidas kohus sobilikuks karistada süüdimõistetut vangistusega süüteo toimepanemise asjaoludest tulenevalt: „././ tuleb karistada raskeima karistusliigiga, milleks on vangistus. Peresisene vägivald on äärmiselt taunitav, tegemist on lähisuhtes olevate isikute usalduse kuritarvitamisega. ././ kasutas vägivalda olukorras, kus nii väikesel lapsel ei olnud võimalust hakata süüdistatavale vastu ning eemalduda vägivaldsest keskkonnast. Süüdistatav kasutas ära enda jõupositsiooni ja tekitas kannatanule korduvalt valu.“. Teo toimepanemise asjaoludele on kohus samuti viidanud lahendis 1-20-4198, kus kohtu hinnangul olid toime pandud kuriteo toimepanemise asjaolud rasked ning ründe intensiivsusest lähtudes oligi süüdistatava eesmärgiks põhjustada kannatanule märkimisväärselt suuri tervisekahjustusi.

Siiski oli valimis ka mitu lahendit, kus kohus ei toonud sõnaselgelt esile, miks süüdistatavale rahalise karistuse asemel vangistus mõisteti: nii oli näiteks lahendites 1-19-9262 ja 1-19-9973. Samas on lahendis 1-19-9973 kohus ikkagi välja toonud, et süüdistatav on toime pannud terve loetelu süütegusid (muuhulgas mõistetakse süüdistatav süüdi ka mõrvas) ning toonud välja, et isik on korduvalt kriminaalkorras karistatud ja ei ole allunud varasematele karistustele, millest on võimalik välja lugeda kohtu mõttekäik vangistuse eelistamise osas. Ka lahendis 1-19-9262 on kohus viidanud süüdistatava varasemale karistatusele ning jõudnud seisukohale, et süüdimõistetu ei ole soovinud oma varasematest karistustest õppida. Seega, kuigi otseselt pole kohus välja toonud, miks pidas ta vajalikuks karistada süüdistatavat just vangistusega, tuleb see kaudselt siiski kohtu arutluskäigust välja.

### **3.4.6. Varasem karistus ning karistuse määr**

Tartu Maakohtu kohtud on igas valimis olnud lahendis analüüsinud süüdistatava varasemat karistatust nii kriminaal- kui ka väärteokorras ning eranditult kõigi valimis olnud 31 lahendi puhul võtnud seda faktorit arvesse süüdistatavale uue karistuse määramisel: seda muuhulgas juba eelnevalt välja toodud rahalise karistuse ja vangistuse vahel otsustamisel, aga ka üleüldisel

---

<sup>195</sup> TMKo 1-18-8968.

hindamisel, millises määras süüdistatavale karistus mõista. Samuti on varasem karistatus mänginud väga olulist rolli kohtute hinnangu formuleerimisel süüteo toimepanija iseloomust. Sealjuures on isiku varasem karistatus olnud nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul aluseks süüdistatavale nii karistuse liigi kui ka määra osas karmima karistuse mõistmisel. Varasem karistuste puudumine või olukord, kus need on toime pandud piisavalt kaua aega tagasi, toob aga nii KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude puhul sageli Tartu Maakohtute praktikas kaasa kergema karistusliigi mõistmise või siis kohaldatakse süüdistatavale vangistuse mõistmisel sagedamini just tingimisi vangistust ja allutatakse süüdistatav käitumiskontrollile.

Spetsiifiliste karistuste määramisel lähtuvalt süüdistatava süüst on kohtute arutluskäikudes sageli aga kitsaskohti. Nii oli see näiteks lahendis 1-18-433, kus kohus leidis küll, et süüdistatava süü oli keskmisest suurem, kuid mõistis talle KarS § 263 lg 1 p 1, 2 kohase teo toimepanemise eest vangistuse kaheksa kuud. Arvestades seda, et KarS § 263 lg 1 kohase süüteo karistusraami vangistuse keskmine on tavalise valemi arvestades 2,5 aastat vangistust (kuivõrd maksimaalselt on võimalik antud teo eest karistada kuni viieaastase vabaduskaotusega) ning alumise kolmandiku ülemise piiri järgi 1,6(6) aastat, siis tekib mitmeid küsitavusi. Kaheksa kuud on igal viisil arvutades keskmisest siiski märkimisväärselt väiksem ning kuivõrd antud asja puhul puudusid ka kergendavad asjaolud, siis ei ole kohtu arutluskäik päris loogiliselt jälgitav. Seega tuleb nentida, et kohtutel tuleb ette ka raskusi seoses karistusmäära arvestamisega süüdistatava süü suurusest lähtuvalt.

Samuti on kaheldav ka kohtu arutluskäik nii lahendites 1-18-10315 kui ka 1-20-4575, kus kohus leidis mõlemal juhul küll, et süüdistatavate süü on võrdlemisi suur, kuid mõistis mõlemal juhul KarS § 263 lg 1 p 1 kohase süüteo toimepanemise eest vangistuse kaks aastat. Tavalise valemi järgi arvestades oleks aga loogiline sellises olukorras jõuda järeldusele, et sellise karistuse mõistmise jaoks peaks süüdistatava süü olema keskmisest väiksem. Lahendis 1-20-1479 leidis kohus samuti, et süüdistatava süü on keskmine, kuid mõistis karistuseks KarS § 263 lg 1 p 1 kohase süüteo toimepanemise eest kuus kuud vangistust, mille reaalsest ära kandmisest süüdistatav aga ka tingimisi vabanes. Ka lahendis 1-19-6878 leidis kohus, et süüdistatava süü on keskmine, kuid mõistis karistuseks KarS § 121 lg 2 p 2 kohase süüteo toimepanemise eest vangistuse viis kuud, mille reaalsest ära kandmisest süüdistatav aga tingimisi vabanes. Arvestades seda, et ka KarS § 121 lg 2 kohase süüteo karistusraami vangistuse keskmine on tavalise valemi arvestades 2,5 aastat

vangistust, nähtub, et kohtutel tuleb ette raskusi seoses keskmise karistusraami arvestamisega ka kehalise väärkohtlemise koosseisu puhul. Nii oli ka lahendis 1-20-2167, kus kohus mõistis enda sõnade kohaselt karistuse veidi alla sanktsiooni keskmise määra, kuid seejärel otsustas süüdistatavat KarS § 121 lg 2 p 2 kohase teo eest karistada vangistusega kümme kuud.

Kokkuvõtlikult võib öelda magistritöö piiratud valimi alusel, et Tartu Maakohtu kohtunikud mõistsid valimis olnud lahendites nii KarS § 263 lg 1 alusel toime pandud süütegude eest kui KarS § 121 lg 2 alusel toime pandud süütegude eest üsna sarnase raskusastmega karistusi. KarS § 263 lg 1 kohase süüteo toimepanemise eest karistati valimis olnud 17nel juhul (kuivõrd ühes otsuses määrati ühele süüdistatavale teistest erinev karistus) kahel korral süüdistatavat rahalise karistusega ning 15nel korral vangistusega. Keskmine vangistuse pikkus oli KarS § 263 lg 1 puhul seejuures viisteist kuud. KarS § 121 lg 2 kohase süüteo toimepanemise eest karistati valimis olnud 11nel juhul (kuivõrd mõned valimis olnud lahendid olid KarS § 121 lg 1 alusel) süüdistatavat rahalise karistusega ühel korral ning kümnel korral vangistusega. Keskmine mõistetud vangistuse pikkus oli KarS § 121 lg 2 puhul seejuures ümmarguselt kuusteist kuud.

## KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised olid Tartu Maakohtu kohtumajade KarS § 263 ning § 121 koosseisude alusel mõistetud karistuste põhjendused ajavahemikus 01.01.2018 – 01.01.2023. Kokkuvõtlikult võib magistritöö autor öelda seejuures, et KarS § 263 ning KarS § 121 koosseisude alusel karistuste mõistmisel ei esinenud märkimisväärseid erisusi. Sealjuures olid valmisse sattunud lahendites KarS § 263 koosseisu puhul ülekaalukaks avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumine vägivallaga ning KarS § 121 koosseisu puhul seisnes kehaline väärkohtlemine peamiselt teise isiku tervise kahjustamises, kuigi valimisse jõudis siiski ka paar valu tekitanud kehalise väärkohtlemise juhtumit.

Magistritöö esimeseks uurimisküsimuseks oli teada saada, kuidas põhistavad Tartu Maakohtu kohtud KarS § 263 ning § 121 koosseisude alusel mõistetud karistusi. Nii leidis magistritöö autor antud uurimisküsimuse juures, et mõlema koosseisu alusel mõistetud karistuste põhjendused on teineteisega üpriski sarnased. Nii KarS § 263 kui ka KarS § 121 koosseisude puhul on üheks olulisemaks aspektiks, mille tulemusena süüdistatavale karistust mõistetakse, kooskõlas kehtiva Riigikohtu praktikaga tema süü suurus. Süü suuruse hindamisel võtavad kohud seejuures nii KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude puhul arvesse süüteo toimepanemise asjaolusid ning nende tagajärgi kannatanutele, hinnates muuhulgas süüteo toimepanemise aega ja kohta, süüdistatava poolt kasutatud vägivalla raskusastet, kannatanu ning süüteo toimepanija suhete vahekorda ning positsiooni, süüdistatava käitumist pärast teo toimepanemist jms aspekte. Lisaks on sageli kohtute põhjendustes karistuse mõistmisel süüdistatavale analüüsitud ka alkoholi või muude sõltuvust tekitavate ainete mõju süüdistatavale. Samuti ei nähtunud KarS § 263 asjade puhul, et süü suuruse hindamisel oleks hinnatud ka seda, kui suurt mõju avalikule korrale ühe või teise rikkumisega tekitati.

Samuti oli oluline roll mõlema koosseisu alusel karistuste põhistamisel karistust kergendavate ning raskendavate asjaolude analüüsil: valimis olnud 31st lahendist analüüsisid Tartu Maakohtu kohtumajade kohtunikud nende esinemist 30nel korral. Peamiseks kergendavaks asjaoluks, mida kohtud mõlema koosseisu juures valimis olnud lahendite põhjal arvesse võtsid, oli seejuures KarS § 57 lg 1 p 3 kohane süüdistatava puhtsüdamlik kahetsus. Peamisteks raskendavateks asjaoludeks, mida maakohtud juures arvesse võtsid, olid valimis olnud KarS § 263 koosseisude puhul KarS § 58 lg 1 p 10 kohane süüteo toimepanemine grupi poolt ning valimis olnud KarS § 121 koosseisude

puhul KarS § 58 lg 1 p 3 kohane süüteo toimepanemine kõrges eas või abitus seisundis inimese suhtes.

Nii KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude alusel karistuste põhistamisel mängisid olulist rolli ka üld- ja eripreventiivsed kaalutlused. Kuivõrd eripreventiivsed kaalutlused olid mõlema koosseisu puhul suhteliselt sarnased, siis üldpreventsiooni eesmärgi osas oli KarS § 263 ning § 121 koosseisude puhul siiski erisused olemas: nii olid kohtud KarS § 263 koosseisu puhul lähtunud avaliku korra ning asjassepuutumate isikute õiguskaitsest, samal ajal kui KarS § 121 koosseisu puhul keskendusid kohtud õiguskorra taunivale positsioonile igasuguse intensiivsusega füüsilise vägivalla kasutamise osas.

Teise uurimisküsimusena soovis magistritöö autor teada saada, kuidas oli Tartu Maakohtu kohtute lahendites nii KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude puhul põhjendatud vangistuse kui *ultima ratio* mõjutusvahendiga süüdistatava karistamine rahalise karistuse asemel. Ka selles küsimuses ei lahknenud Tartu Maakohtu kohtumajade praktika kahe mainitud süüteokoosseisu osas. Vangistuse kasuks otsustamisel omasid olulist kaalu seejuures mitmed erinevad aspektid. Nii võtsid Tartu Maakohtu kohtunikud arvesse süüdistatavate poolt rahaliste karistuste tasumise võimekust ning olukorrad, kus süüdimõistetul puudus kindel sissetulek, süüdistatava peamiseks sissetulekuks olid erinevad sotsiaaltoetused või ei olnud süüdistataval võimalust kinnipidamisasutuses viibimise tõttu tööl käia, töid kaasa karistuse liigi valikul rahalise karistuse eelistamise. Samuti kallutasid kohtuid vangistuse mõistmise kasuks juhud, kus kohtu hinnangul polnud süüdistatav õppinud oma varasematest karistustest ning uute süütegude toimepanemine katseajal viibides. Vastupidiselt tõi aga süüdistatava varasem õiguskuulekas käitumine kaasa rahalise karistuse mõistmise eelistamise. Sageli leidis kohus ka lihtsalt toimepandud süüteo asjaolusid ja/või isiku teosüüd analüüsisid, et rahalise karistuse mõistmine ei oleks kooskõlas teo suure ebaõiglusega.

Magistritöö kolmandaks uurimisküsimuseks oli see, kui palju võtavad Tartu Maakohtu kohtunikud süüdistatavatele KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude alusel karistuste määramisel arvesse süüdistatavate varasemat karistust. Kokkuvõtlikult jõudis magistritöö autor siinkohal seisukohale, et varasem karistus on karistuse mõistmisel väga olulisel kohal ning seda analüüsisid ka Tartu Maakohtud kohtunikud igas valimis olnud lahendis. Lisaks sellele, et kohtud võtsid süüdistatava varasemate kriminaalkaristuste olemasolu arvesse tema iseloomust selgema

pildi kujundamisel, oli see oluliseks faktoriks ka üleüldse süüdistatavale kohase karistuse liigi ning määra otsustamisprotsessis.

Viimase uurimisküsimusena soovis magistritöö autor teada saada, kas Tartu Maakohtu kohtumajades oli ajaperioodil 01.01.2018 – 01.01.2023 mõistetud karmimaid karistusi KarS § 263 lg 1 või § 121 lg 2 alusel. Käesoleva magistritöö autor jõudis seisukohale, et suurt vahet valimis olnud lahendite põhjal nende kahe koosseisu vahel ei olnud. Nii oli mõlema koosseisu puhul valdavaks siiski süüdimõistetute karistamine (kas reaalse või tingimisi) vangistusega ning rahalisi karistusi mõisteti süüdistatavatele mõlema koosseisu puhul suhteliselt harva. Keskmise vangistuse pikkus oli magistritöö piiratud valimi puhul KarS § 263 koosseisu puhul aga 15 kuud ning KarS § 121 koosseisu puhul umbes 16 kuud.

Magistritöö esimeseks hüpoteesiks oli see, et nii KarS § 121 kui ka KarS § 263 koosseisude alusel karistuste mõistmisel on Tartu Maakohtu kohtud piirdunud karistuste põhistamisel pigem üldsõnalise analüüsiga ning väheste argumentidega. Siinkohal on magistritöö autor seisukohal, et kohtute praktika oli siiski parem kui ta antud hüpoteesi püstitades endale ette kujutas. Siiski võib öelda, et valimisse jõudnud kohtupraktikat iseloomustas kõikuv põhjenduste tase. Oli lahendeid, kus kohtunikud olid karistuse mõistmise põhjendusi analüüsinud põhjalikult, toetudes muuhulgas seadusele, kuriteo toimepanemise asjaoludele ning süüdlast iseloomustavatele teguritele, kuid leidis ka mitmeid lahendeid nii KarS § 263 kui ka § 121 koosseisude kohta, kus kohtu arutluskäik karistuse mõistmise osas oli küllaltki napp ning argumendid üldsõnalised. Siiski ei olnud magistritöö autori hinnangul valimis ühtegi sellist lahendit, mille puhul oleks põhjendav osa puudunud sootuks: seega ühtegi KrMS § 339 lg 1 p 7 kohast kriminaalmenetlusõiguse olulist rikkumist tuvastada võimalik ei olnud.

Teise hüpoteesina püstitas töö autor, et Tartu Maakohtu kohtud on põhjendanud vangistuse mõistmist rahalise karistuse asemel peamiselt süüdimõistetute süü suurusest tulenevalt ning võtavad uue karistuse mõistmisel olulisel määral arvesse kohtualuse varasemat karistatust. Magistritöö autor nendib, et kuigi süüdimõistetute süü suurus omas kooskõlas KarS §-ga 56 tõesti olulist rolli süüdistatavatele mõistetavate karistuste liigi valikul, ei olnud see siiski ainus komponent. Mis puudutab varasema karistatavuse osakaalu uue karistuse mõistmisel, siis leidis magistritöö autori hüpotees selles osas aga tõesti kinnitust.

Mis puudutab KarS § 263 ning KarS § 121 koosseisude alusel mõistetud karistuste põhjenduste erinevusi, siis oli magistritöö autorile üllatav, kui palju nende kahe koosseisu puhul Tartu Maakohtu kohtute otsustes olevad karistuse mõistmise põhjendused sisuliselt teineteisele sarnanesid. Kuigi KarS § 263 koosseisu puhul peaks kaitstavaks õigushüveks olema siiski avalik kord kui kollektiivne õigushüve, analüüsisid valimis olnud lahenditest pea kõik siiski konkreetsete kannatanute õigushüvede rikkumisi ning kohtud mõistsid karistusi just nende huvidest lähtuvalt. Kollektiivse õigushüve kahjustumist kui sellist kohtuotsustes sisalduvate karistuste mõistmise põhjendustes tuli aga ette vaid mõnel üksikul korral.

# **GROUNDS FOR IMPOSING THE SENTENCE IN THE CASE OF § 263 AND § 121 OF THE PENAL CODE**

## **Summary**

The aim of this Master's thesis was to find out the grounds for the criminal sentences imposed under Articles 121 and 263 of the Penal Code, and to detect whether and how these two compositions differ. In the thesis, the author analyses the court practice of the Tartu County Court published between 1 January 2018 and 1 January 2023, focusing on the reasoning of criminal sentences in the decisions of the courts on the basis of Articles 121 and 263 of the Penal Code. The Master's thesis is thus based on an analysis of Estonian first instance court practice.

This thesis is structured in three parts. In the first part of the thesis, the author introduces the concept of an aggravated breach of public order, starting with an explanation of the concept of public order, continuing with an overview of the general rules of conduct in public places, and concluding with an analysis of the relevant section of the Penal Code. In the second part of the thesis, the author analyses the concept of physical abuse, taking a more in-depth look at the current version of the Penal Code. The third part of the thesis consists of the aforementioned empirical analysis of the Estonian court practice.

The definition of public order is formulated in the version of the Law Enforcement Act that entered into force on 1 July 2014. Prior to the entry into force of the aforementioned legislation, the concept of public order had been mentioned as an undefined legal term in many laws, but there was no concrete definition. Pursuant to Article 4(1) of the Law Enforcement Act, public order is the state of society in which the adherence to legal provisions and the protection of legal rights and persons' subjective rights are guaranteed. Pursuant to Article 54 of the Law Enforcement Act, a public place is a territory, building, room or a part thereof given to an unspecified number of persons for use or used by an unspecified number of persons, and also a public transport vehicle. This definition was in line with the prevailing view in the court practice and in many local government organisations at the time, according to which public places were to be deemed to be places to which third parties who were not in any way personally connected with the offender had access.

The general requirements for behaviour in public places are laid down in Chapter 4 of the Law Enforcement Act, in particular in Article 55. Since it is not possible to list all offences or disturbances in public places in the law, the legislator has introduced a general clause in the preamble to Article 55 of the Law Enforcement Act, according to which it is forbidden to behave in a manner that disturbs or endangers another person in a public place. An aggravated breach of public order is however defined in the current version of the Penal Code as a breach of the general requirements for conduct in public places, if committed by using violence or by threatening with a weapon or any other object used as a weapon, an explosive device or explosive substance.

According to Article 121(1) of the Penal Code, causing damage to the health of another person as well as physical abuse which causes pain is punishable as a principal offence. Causing damage to the health is in particular the case where a therapeutic process, whether medical intervention or the body's ability to cope on its own, is necessary to remedy it. Physical abuse which causes pain is the act of affecting a person's body in a way that is not acceptable in normal human relations, but which does not cause damage to health. Article 121 of the Penal Code links the causing of pain on the victim as a consequence of the offence: however, the causing of pain can only be attributed to a person if its cause appears real to a reasonable bystander.

Article 121(2) of the Penal Code lists the most serious offences of physical abuse. As a first alternative criterion, Article 121(2)(1) of the Penal Code provides for the constituent elements of the offence of injury to health lasting at least four weeks. As a second alternative criterion, Article 121(2)(2) of the Penal Code provides for the physical abuse in a close relationship or relationship of subordination as the object of the offence. As a third alternative criterion, Article 121(2)(3) of the Penal Code provides for repeated offences.

The court cases for empirical analysis were found by using the search function for judgments under the judicial information section of the Riigi Teataja website. In order to compile the sample, the author of the thesis entered the sample period into the search function, then narrowed the search to court cases handed down in the Tartu County Court and added the keywords "KarS § 121" and "KarS § 263" to the text field. In order to reduce the sample, the author aggregated the judgments rendered under Article 121 of the Penal Code during this time period and included in the sample only every seventh case of the number of cases rendered during this period. Since the main focus of the analysis part of thesis was on the reasons for sentences handed down, the author had to select

from all these court cases those that also contained a reasoning part regarding the sentence. In summary, as a result of these reductions, 16 decisions were screened out in the case of Article 263 and 15 in the case of Article 121 of the Penal Code.

The first research question was to find out how the Tartu County Court justifies the sentences handed down on the basis of Articles 263 and 121 of the Penal Code. The author of the thesis found that the reasons for the sentences imposed on the basis of Articles 121 and 263 of the Penal Code are quite similar. In the case of both, one of the most important aspects as a result of which a defendant is sentenced is, in accordance with current Supreme Court practice, the size of his or her guilt. When assessing the size of the guilt, the courts take into account the circumstances of the commission of the offence and its consequences for the victim, assessing the time and place of the commission of the offence, the degree of violence used by the defendant, the relationship and position of the victim and the defendant, the conduct of the defendant after the commission of the offence, etc. In addition, the impact of alcohol or other addictive substances on the defendant was often analysed in the reasons given by the courts for sentencing the defendant. Also, in cases under Article 263 of the Penal Code, the assessment of the size of guilt did not appear to include an assessment of the impact on public order caused by one or other of the offences.

General and specific preventive considerations also played an important role in the justification of punishments under both Articles 263 and 121 of the Penal Code. While the specific preventive considerations were relatively similar for both types of offences, there were differences in the general preventive aim of Articles 263 and 121 of the Penal Code: for Article 263, the courts were guided by the protection of public order and the legal protection of persons not involved, while for Article 121 the courts focused on the reprehensible position of the legal system with regard to the use of physical violence of any intensity.

As the second research question, the author of the thesis wished to find out how in the decisions of the Tartu County Court in the cases of both Articles 263 and 121 of the Penal Code the punishment of the defendant with imprisonment as an *ultima ratio* sanction instead of pecuniary punishment was justified. In this respect, the practice of the Tartu County Court did not diverge with regard to the two offences mentioned. A number of different aspects played an important role in the decision in favour of imprisonment. Thus, the judges of the Tartu County Court took into account the ability of the defendant to pay the pecuniary penalties and the situations where the

defendant had no stable income, the defendant's main income was various social benefits or the defendant had no possibility to work due to his stay in the detention facility all led to a preference for the pecuniary penalty in the choice of the type of punishment. Courts were also inclined to impose imprisonment in cases where, in the court's view, the defendant had not learned from his or her previous sentences and where he or she had committed new offences while on probation. Conversely, the defendant's previous law-abiding behaviour led to a preference for a pecuniary penalty. Often the court also found, simply by analysing the circumstances of the offence and/or the person's guilt, that a pecuniary penalty would not be consistent with the gross injustice of the offence.

The third research question of the thesis was to what extent the judges of the Tartu County Court take into account the previous convictions of the accused when imposing sentences on the basis of Articles 263 and 121 of the Penal Code. In summary, the author came to the conclusion that previous convictions play a very important role in sentencing and this was analysed by the judges of the Tartu County Court in each of the judgments in the sample. In addition to the fact that the courts took into account the defendant's prior criminal record in order to form a clearer picture of his or her character, it was also an important factor in the overall process of deciding the type and level of sentence appropriate for the defendant.

As a final research question, the author wished to find out whether in the period from 01.01.2018 to 01.01.2023 the Tartu County Court had handed down harsher sentences on the basis of Articles 263(1) or 121(2) of the Penal Code. The author came to the conclusion that there was no major difference between the two compositions based on the judgments in the sample. However, the predominant sentence for both types of convictions was imprisonment (either real or suspended), and pecuniary penalties were imposed relatively rarely. However, the average length of imprisonment in the limited sample of the Master's thesis was about 15 months for Article 263 and about 16 months for Article 121.

The first hypothesis of the Master's thesis was that the judges of Tartu County Court have limited themselves to a rather general analysis and few arguments in sentencing under both Articles 121 and 263 of the Penal Code. In this respect, the author is of the opinion that the practice of the courts was better than she had imagined when she formulated this hypothesis. However, it can be said that the court practice of the sample was characterized by a variable level of reasoning. There were

judgments in which the judges had analysed the grounds for sentencing in depth, relying on the law, the circumstances of the offence and the factors characterizing the defendant, but there were also a number of judgments on both Articles 263 and 121 of the Penal Code, where the court's reasoning on sentencing was rather sparse and the arguments were general. However, in the author's opinion, there were no judgments in the sample where the reasoning part was completely absent: thus, it was not possible to identify any significant violations of the right to criminal procedure under Article 339(1)(7) of the Code of Criminal Procedure.

As a second hypothesis, the author of the thesis expressed that the judges of Tartu County Court have justified the imposition of imprisonment instead of pecuniary punishment mainly on the basis of the degree of guilt of the defendant and take into account the previous criminal record of the defendant to a significant extent when imposing a new sentence. The author of the thesis concludes that, although the amount of the defendant's guilt did indeed play an important role in the choice of the type of punishment to be imposed on the accused in accordance with Article 56 of the Penal Code, it was not the only component. However, as far as the weight of previous convictions in the imposition of a new sentence is concerned, the author's hypothesis was indeed confirmed.

As far as the differences in the grounds for the sentences imposed under Articles 263 and 121 of the Penal Code are concerned, the author of the thesis was surprised to see how much the grounds for the sentences in the decisions of the Tartu County Court courthouses were similar in substance. Even though in the case of Article 263 of the Penal Code the legal interest to be protected should be public order as a collective legal interest, almost all of the judgments in the sample analysed violations of the legal interests of the individual victims, and the courts interpreted the sentences in the light of their interests. However, only in a few cases was there a finding of harm to a collective legal interest as such in the grounds for sentencing in the judgments.

## **KASUTATUD ALLIKAD**

### **KASUTATUD KIRJANDUS**

1. I. Pärnamägi. Avaliku korra mõiste Eesti ohutõrjeõiguses. – Juridica. IV/2016.
2. J. Ginter. Karistuse mõistmine esimese astme kohtutes. – Juridica 9-10/2022.
3. J. Sootak, H. Siimets-Gross. Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. 3., täiendatud ja parandatud väljaanne. Tallinn: Juura 2020.
4. J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne. 5. täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura 2021.
5. J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2017.
6. M. Laaring. Avaliku korra mõiste põhiseaduses. – Juridica. IV/2012.
7. M. Laaring, et al. Korrakaitseadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2017.
8. P. Randma. Kehaline väärkohtlemine karistusseadustiku uues redaktsioonis. – Juridica. III/2015.
9. S. Lind. Karistuse mõistmine ja selle põhistamine. Maakohtute praktika süstemaatilise varguse asjades. – Juridica VIII/2012.

### **KASUTATUD ÕIGUSAKTID JA SELETUSKIRJAD**

1. Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364.
2. Karistusseadustik. RT I, 06.08.2022, 27.
3. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. - [https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article\\_files/karistusseadustiku\\_ja\\_sellega\\_seonduvalt\\_teiste\\_seaduste\\_muutmise\\_seaduse\\_eelnou\\_seletuskiri\\_3.12.2013.pdf](https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_ja_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf)
4. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. RT I, 22.11.2013, 3.
5. Korrakaitseadus. RT I, 14.03.2023, 28.
6. Korrakaitseaduse eelnõu seletuskiri. 49 SE. – <https://www.riigikogu.ee/download/a67e1f77-6a73-26c5-5648-71b05c92d979>
7. Kriminaalmenetluse seadustik. RT I, 11.03.2023, 24.
8. Relvaseadus. RT I, 17.03.2023, 68.
9. Tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise kord. RT I, 29.12.2014, 12.

## **KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA**

### **Riigikohtu otsused**

1. RKKKo 3-1-1-15-17
2. RKKKo 3-1-1-99-06
3. RKKKo 1-17-1629
4. RKKKo 3-1-1-109-10
5. RKKKo 1-19-3377/32
6. RKKKo 3-1-1-76-16
7. RKKKo 3-1-1-29-15
8. RKKKo 3-1-1-15-07
9. RKKKo 1-19-1849
10. RKKKo 3-1-1-7-07
11. RKKKo 3-1-1-10-98
12. RKKKo 1-18-5540/50
13. RKKKo 1-17-9941/80
14. RKKKo 3-1-1-93-14
15. RKKKo 3-1-1-58-13
16. RKKKo 1-18-7276
17. RKKKo 3-1-1-93-12
18. RKKKo 3-1-1-89-96
19. RKKKo 3-1-1-32-96
20. RKKKo 3-1-1-102-03
21. RKKKo 3-1-1-48-04
22. Riigikohtunike Lea Kivi ja Peeter Roosma eriarvamused Riigikohtu otsusele 3-1-1-15-17.

### **Maakohtute otsused**

1. TMKo 1-17-7583
2. TMKo 1-18-2766
3. TMKo 1-18-433

4. TMKo 1-18-10315
5. TMKo 1-19-9262
6. TMKo 1-20-2314
7. TMKo 1-19-9151
8. TMKo 1-20-2479
9. TMKo 1-20-2200
10. TMKo 1-20-1479
11. TMKo 1-20-4575
12. TMKo 1-21-4407
13. TMKo 1-20-9456
14. TMKo 1-21-7843
15. TMKo 1-22-875
16. TMKo 1-19-9973
17. TMKo 1-17-10925
18. TMKo 1-18-7457
19. TMKo 1-18-8968
20. TMKo 1-18-9765
21. TMKo 1-19-1440
22. TMKo 1-19-6807
23. TMKo 1-19-6878
24. TMKo 1-20-4198
25. TMKo 1-20-3902
26. TMKo 1-20-2167
27. TMKo 1-21-4807
28. TMKo 1-22-1287
29. TMKo 1-22-2412
30. TMKo 1-21-2507

## KASUTATUD MUUD ALLIKAD

1. A. Ahven, K. Töllinen. Prokuratuuri praktika vägivallakuritegudes (KarS § 121) kriminaalmenetluse lõpetamisel oportuniteediga ning selle mõju süüdlaste hilisemale retsidiiivsusele. Kriminaalpoliitika lühianalüüs Nr 4/2022. – [https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus\\_oportuniteedi\\_kasutamisest\\_kars\\_ss\\_121\\_2022.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_oportuniteedi_kasutamisest_kars_ss_121_2022.pdf)
2. Kuritegevus Eestis 2021. Justiitsministeerium. Tallinn 2021. - <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/index.html>
3. Kuritegevus Eestis 2022. Justiitsministeerium. Tallinn 2022. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/>
4. Kuritegevus Eestis 2022: vägivallakuriteod. Justiitsministeerium. Tallinn 2022. - <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/vagivallakuriteod/>
5. M. Kruusamäe. Karistuse kohaldamise etapid Eesti kohtupraktikas. Riigikohtu õigusteabe osakond. Tartu: 2012. - [https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyyssid/2012/karistuse\\_kohaldamise\\_etapid.pdf](https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyyssid/2012/karistuse_kohaldamise_etapid.pdf)
6. Rahvusvaheline Haiguste Klassifikatsioon. Peatükk V: F00 – F99. Psüühika- ja käitumishäired. Psühhoaktiivsete ainete tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired. - <https://rhk.sm.ee/>